

Univerzita Hradec Králové
Přírodovědecká fakulta
Katedra slavistiky

Svatební obřad v ruské a české kultuře

Bakalářská práce

Autor: Ester Hejzlarová
Studijní program: B 1407- Chemie
Studijní obor: Chemie se zaměřením na vzdělávání
Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Elena Anatolievna Vasilyeva, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Ester Hejzlarová

Studium: S12277

Studijní program: B1407 Chemie

Studijní obor: Chemie se zaměřením na vzdělávání, Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: Svatební obřad v ruské a české kultuře

Název bakalářské práce AJ: Wedding Ceremonies in Russian and Czech Cultures

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na porovnání obřadů ruské a české svatby. Porovnání bude provedeno jak v historickém, tak v kulturologickém aspektu. Porovnává se obraz české a ruské svatby ve folklorní tradici.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na porovnání obřadů ruské a české svatby. Porovnání bude provedeno jak v historickém, tak v kulturologickém aspektu. Porovnává se obraz české a ruské svatby ve folklorní tradici.

Garantující pracoviště: Katedra slavistiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Elena Anatolievna Vasilyeva, CSc.

Oponent: prof. PhDr. Oldřich Richterek, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 18.2.2014

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne.....

.....

Ester Hejzlarová

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Eleně Anatolievně Vasilyevě, CSc., která mi během celé práce poskytovala cenné připomínky a rady. Chtěla bych jí poděkovat za trpělivost a za čas strávený při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat svojí rodině, která mě při psaní bakalářské práce poskytla zázemí a psychickou podporu.

Anotace

HEJZLAROVÁ, Ester. *Svatební obřad v ruské a české kultuře*. Hradec Králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Přírodovědecká fakulta, Katedra slavistiky.

Bakalářská práce je zaměřena na porovnání obřadů ruské a české svatby. Porovnání bude provedeno jak v historickém, tak v kulturologickém aspektu. Porovnává se obraz české a ruské svatby ve folklorní tradici.

Klíčová slova: tradice, svatební folklór, Rusko, Česká republika, malířství a svatba, svatební opera

Annotation

HEJZLAROVÁ, Ester. *Wedding Ceremonies in Russian and Czech Cultures*. Hradec Králové, 2016. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Faculty of Natural Science, Department of Slavonic Studies.

The bachelor thesis is aimed on comparison of wedding ceremonies in Czech Republic and Russia. The comparison is going to be made in historical and culturological aspect. The image of Czech and Russian wedding ceremony in folklore tradition is compared in the thesis.

Key words: tradition, wedding folklore, Russia, Czech Republic, painting and wedding, wedding opera

Obsah

Obsah	6
1 Český svatební folklór	9
1.1 Etapy české svatby	9
1.1.1 Námluvy, zasnuby	9
1.1.2 Zvaní na svatbu	11
1.1.3 Dary	12
1.1.4 Loučení se svobodou dívky a chlapce.....	13
1.1.5 Příchod ženicha pro nevěstu.....	14
1.1.6 Cesta do kostela	16
1.1.7 Oddavky v kostele	17
1.1.8 Cesta z kostela	18
1.1.9 Zatahování.....	19
1.1.10 Svatební hostina.....	20
1.1.11 Čepení.....	22
1.1.12 Uložení na lože	22
1.1.13 Převezení nevěstiny výbavy	23
1.2 České umění a svatba	24
1.2.1 Malířství	24
1.2.2 Hudba.....	26
2 Ruský svatební folklór	28
2.1 Svatební poezie.....	28
2.2 Svatební muzika.....	31
2.3 Etapy svatby	35
2.3.1 СВАТОВСТВО.....	35
2.3.2 СМОТРИНЫ НЕВЕСТЫ.....	36
2.3.3 Рукобитие (помолвка)	38

2.3.4	Вытие	39
2.3.5	Девичник и мальчишник.....	39
2.3.6	Свадебный поезд.....	42
2.3.7	Свадебный выкуп	43
2.3.8	Венчание.....	45
2.3.9	Свадебный пир, княжеский пир.....	46
2.4	Carská svatba	48
2.5	Svatba a umění.....	51
2.5.1	Malířství	51
2.5.2	Hudba.....	54
3	Porovnání české a ruské svatby.....	57
3.1	Porovnání jednotlivých etap svatby.....	57
3.1.1	Námluvy	57
3.1.2	Prohlídka nevěsty.....	58
3.1.3	Dohoda a převezení věna	58
3.1.4	Pláč.....	59
3.1.5	Rozlučka se svobodou	59
3.1.6	Příchod ženicha pro nevěstu a výkup nevěsty	60
3.1.7	Svatební konvoj.....	60
3.1.8	Církevní sňatek.....	60
3.1.9	Svatební hostina.....	61
3.1.10	Čepení.....	61
3.1.11	Uložení na lože.....	61

Úvod

Bakalářská práce s názvem „Svatební obřad v ruské a české kultuře“ se zabývá popisem a porovnáním obřadu ruské a české svatby. Celá práce je zaměřená na popis a porovnání historického a kulturologického hlediska především folklórní tradice.

Cílem práce je zmapovat průběh ruské a české svatby od zasnub a příprav na svatbu až po svatební hostinu a přejezd do nového domova. Popsat jednotlivé děje svatby. Najít zde stejné, podobné nebo rozdílné rysy. Vyhledat společné znaky svatby pro dva slovanské národy. Ukázat odraz svatebního veselí v obrazech malířů a ukázat vliv svatby na hudební umění.

Celkem je práce rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá českým svatebním folklórem, přesněji etapami české svatby v historii i současnosti. Je zde ukázáno i spojení české svatby a umění, jak hudebního, tak malířství. Druhá kapitola popisuje ruský svatební folklór. Muziku i texty, které se při svatbě používaly, a etapy svatby minulých století i současné doby. Tato kapitola je zaměřená i na ruskou svatbu a její spojení s uměním. Jsou zde popsány obrazy známých i méně známých malířů. Plátna jsou zde rozdělena na dvě skupiny. Na obrazy spojené s carskou svatbou a obrazy spojené se svatbou sociální. Ve třetí kapitole je provedeno porovnání ruské a české svatby. Porovnání se týká jednotlivých etap svatebního procesu.

1 Český svatební folklór

Svatba patří k hlavním etapám lidského života, jako křtina a pohřeb. Až do poloviny 20. století nebyla obvyklá svatba z "lásky". Obvyklá byla hmotná motivace - bydlení, peníze, získání hospodáře. Svatební folklór je nezbytnou součástí národa, odráží se v něm estetický i mravní obraz života národa. [1]

1.1 Etapy české svatby

1.1.1 Námluvy, zásnuby

K námluvám docházelo zpravidla až poté, co byly obě strany tajně domluvené. Celý děj probíhal u nevěsty doma. Byl o něj veliký zájem a na dohazování se podílela celá vesnice. Je samozřejmostí, že se na tak důležitý akt obě rodiny připravovaly předem. U nevěsty doma se uklízelo, malovalo a připravovala se hostina. U ženicha se připravoval postroj na koně a zdobil se vůz, pokud byl ženich přespólní. Na námluvy se chodilo ve sváteční dny, v neděli a v sobotu a to nejčastěji v odpoledních hodinách. [1] [2]

Navrátilová uvádí [1]: „K nevěstiným rodičům ženich přicházel nebo přijížděl v doprovodu smluvčího, dohazovače či družby, svého otce a některého staršího, výhradně mužského příbuzného. Přizváni byli rovněž představení obce.“

Družba a ženich měli na rukávech připevněný rozmarýn. Družba byl muž, který měl na starosti chod celé svatby. O ruku nevěsty nežádal ženich, ale jeho otec, či družba. Pokud rodiče nevěsty nic nenamítali, přešlo se hned k dojednávání majetkových poměrů. O všem se vedl zápis v podobě svatební, nebo i odstupní smlouvy. V té bylo vše dohodnuté zaznamenáno a také potvrzeno od svědků. Pokud byla smlouva sepsána a strany dohodnuty, byl čas dát veřejně najevo dohodnutí svazku. Pro tento účel se třikrát až šestkrát vystřelilo. [1] [3]

Pak nastala chvíle pro snoubence, ti si po přípitku podali ruce a navzájem se políbili. Následně si vyměnili dary. Navrátilová píše [1]: „Nevěsta dávala ženichovi rozmarýn, aby mu prý do smrti voněla, a vyšívaný šátek jako závazek lásky, ženich jí zpravidla daroval stříbrný peníz.“ Od této doby mohl ženich chodit za nevěstou veřejně. [1]

Následovalo pohoštění. Takové hodování se někdy protáhlo dlouho do noci. Hosté si domů odnášeli i výslužku. [1]

Na námluvách bylo zajímavé, že příchozí nikdy neřekli svůj záměr hned. Přišli do domu nevěsty pod nějakou jinou záminkou. Zpočátku se vedl rozhovor o dobytku a úrodě nebo jiných věcech. Při námluvách se používalo neverbálních gest a náznaků. Bylo tak snazší přejít k jinému tématu, pokud se námluvy nepovedly. Neboť striktní slovní odmítnutí se bralo jako neslušné a na cti utrhající. Mohlo tak dojít k rozporu mezi rodinami po několik generací dopředu. [1]

Některé symbolické znaky se uchovaly až do 19. století. I tehdy bylo přímé odmítnutí nemyslitelné. Nezájem o ženicha se dal poznat už při první návštěvě. Vyjadřoval se například tím, že hospodyně nepostavila na stůl pohoštění. [1]

Nevěsta se většinou námluv neúčastnila. Pouze v některých regionech byla na námluvách přítomna. Nicméně byla povinna souhlasit. Ve Slezsku některé dívky dávaly svůj nezájem najevo svým chováním, aby je ženich nechtěl. Například připálily jídlo nebo se špatně oblékly. [1]

Ještě v polovině 19. století měly námluvy obřadní charakter. Všichni měli slavnostní obleky. S ženichem přicházel i družba, který oznamoval účel návštěvy. Místo ženicha žádal o ruku nevěsty její rodiče. Po odpovědi rodičů se přecházelo dovnitř domu a domlouvaly se podmínky svatby a věna. Námluvy byly ukončeny tím, že družba přivedl nevěstu a předal její ruku do ruky ženicha. [1]

Námluvy byly doprovázené mnohými magickými jednáními. Sloužily k tomu, aby se svatba nezrušila. Patřilo k tomu například utírání stolu, nebo zametání světnice hned po jídle. [1]

V 19. století a v první polovině 20. století se u bohatších obyvatel konaly zasnuby. Šlo o jakýsi příslib muže a ženy, že uzavřou manželství. Tento děj se odehrával v domě rodičů nevěsty. Účastnilo se ho příbuzenstvo a přátelé ženicha i nevěsty. O ruku i o povolení ke sňatku žádal sám ženich. Muž také obdaroval svoji nastávající prstenem s kamenem a její matku květinami. Pokud poté ze sňatku sešlo, musela mu dívka prsten vrátit. [1]

Po námluvách se uskutečnily ohlášky. Ohlášky probíhaly v kostele, kdy se oznámilo, kdo se bude brát. Po roce 1918 mohly být ohlášky i občanské. Bylo to hlavně kvůli tomu, aby se včas mohlo zjistit, zda nejsou snoubenci v příbuzenském vztahu, nebo jestli neslíbili sňatek někomu jinému. Mělo to také zabránit tajné svatbě před rodiči. Ohlášky probíhali po tři neděle za sebou během bohoslužby. Od roku 1950 nejsou ohlášky povinnou součástí svatebních obřadů. Nahradily se prohlášením snoubenců o tom, že znají svůj zdravotní stav, nežijí v jiném manželském vztahu a že do manželství vstupují dobrovolně. [1] [2]

V dnešní době probíhají námluvy volněji. Ženich a nevěsta se už dopředu znají, a tak muž požádá ženu o ruku sám beze svědků, nebo v přítomnosti rodiny. Ženu při této příležitosti nejčastěji obdarovává prstenem. Svatba by se měla uskutečnit do roka od zasnub. Ohlášky probíhají pouze jednou. Nejčastěji týden před svatbou.

1.1.2 Zvaní na svatbu

Se zvaním na svatbu se začalo po ohláškách, někde dokonce během ohlášek. Zvaní bylo velice důležité. Zvaní představovalo osobní akt mezi rodinami. Výběr hostů se považoval za velmi citlivou záležitost. Nebylo přípustné, aby byla zvoucí rodina odmítnuta. Rozlišovaly se různé modely zvaní. Jiným způsobem se zval farář, učitel, představený obce. Jiným způsobem se zvali příbuzní. Obvykle se mezi příbuznými zvali jako první kmotři. Jiným způsobem se zvali sousedé a jiné rodiny. [1]

V dřívějších dobách byla na svatbu pozvaná celá vesnice. Zvoucí lidé chodili od domu k domu a zvali rodiny na svatbu. Někdy bylo i určeno pořadí, podle kterého se lidé zvali. Lidé pečlivě sledovali zvoucí osoby, jak chodí od domu k domu a byli rádi, pokud je také pozvali. Každý chtěl vědět o pozvání, co nejdříve, aby se mohli na svatbu řádně připravit a ustrojit. [1]

Zvaní mělo hodně odlišných forem v závislosti na lokalitě, kde nevěsta a ženich bydleli. Někde zvali hosty ženich a nevěsta. Ti však zvali jen své vrstevníky, zbytek hostů zval ženich v doprovodu staršího mládence. Jinde zvala nevěsta a ženich jen hosty z jiných vesnic. Ve vesnici pak zvali hosty družbové. Bylo zvykem, že se hosté z jiných vesnic zvali dříve. [1]

Na svatbu se nezvalo jenom před svatbou, ale zpravidla i během svatebního dne. Ráno se zvali hosté k snídani k ženichovi, po svatbě se zvalo na hostinu, atd. Obvykle se zvalo na svatbu víckrát, až třetí pozvání, kdy se posílaly i koláče, se bralo jako opravdové. První dvě pozvání byly brány jen jako zdvořilé. [1]

Ti kdo zvali na svatbu, museli být dobrými mluvčími, museli být vtipní a mít dobrou paměť. Veškeré zvací formule přednášeli z paměti. Podle toho, jak zvali na svatbu, lidé poznali, zda jsou zváni ze strany nevěsty nebo ženicha. [1]

Dnes už vypadá pozvání na svatbu poněkud jinak. Na svatbu se zve písemnou formou, a to jen jednou. Dnes je už první pozvání bráno jako opravdové. Host obdrží písemnou pozvánku, a pokud je pozván i ke svatební tabuli, dostane mimo pozvánky na svatbu ještě pozvánku ke stolu. Je zvykem, že se účast potvrzuje, aby ženich a nevěsta věděli, kolik mají očekávat hostů. Pozvánka by se měla posílat šest měsíců až šest týdnů před svatbou. [4] Zpravidla tomu tak nebývá. Na vesnicích se roznášejí pozvánky nejčastěji čtrnáct dní před svatbou spolu se svatebními koláčky. Oznámení prakticky nahrazuje ohlášky. Svatební koláčky se buď objednávají, nebo se pečou v rodině nevěsty. Nevěsta u pečení nesmí být přítomna.

1.1.3 Dary

Navrátilová píše [1]: „Při svatbě mělo darování stvrzovat především vzájemné zavázání k věrnosti, lásce a trvalosti vztahu.“ Dary se vyměňovaly po celou dobu svatby. Obdarovávali se snoubenci mezi sebou. Bylo to znamením toho, že do svazku vstupují dobrovolně. Ženich mohl darovat nevěstě šaty, střevíce, peníze na šaty nebo šátek. Tyto dary nedával nevěstě přímo ženich, ale poslal je po družičce. Při předávání darů hrála muzika. Nevěsta ženichovi darovala větvíčku rozmarýnu, manžetové knoflíčky, klobouk, nebo třeba vyšivanou košili. [1]

Darování se týkalo také rodičů snoubenců. Zejména se jednalo o matku ženicha a matku nevěsty. Ženich i nevěsta darovali dort svým budoucím tchyním. Veliký důraz se kladl na předávání dortu nevěstou matce

ženicha. Pokud matka dort přijala, znamenalo to, že přijala i synovu nevěstu, pokud ho odmítla, pak s ním odmítla i nastávající svého syna. [2]

Existovaly však i jiné typy darů. Při přípravách do domu nevěsty a ženicha nosily ženy z celé vesnice jídlo jako dary. Jednalo se třeba o vejce, mouku nebo cukr. Během svatebních oslav se vybíraly peníze, což byla další forma darů pro novomanžele. V neposlední řadě byly jako dary brány peníze, které vybírala nevěsta po svatebním obřadu. Nevěsta obcházela sousedy a žádala o příspěvek na domácnost. [2] [5]

V současné době se dary předávají hned po příjezdu ještě před samotnou svatbou. Je pravidlem, že se darují věci využitelné jak pro muže, tak pro ženu. Naopak darování věci, kterou by využil jen jeden z páru, je velice nevhodné. [6]. Nejčastěji si snoubenci napíší seznam věcí, které by chtěli, popřípadě si mohou určit, že chtějí dostávat jen peněžní dary. Tyto peněžní dary jsou vtipně předávány v podobě obrazů poskládaných z bankovek. Někdy jako truhlice plné zlatáků.

1.1.4 Loučení se svobodou dívky a chlapce

Loučení se svobodou byl poslední děj předcházející samotné svatbě. Předvečer svatby se sešel ženich a nevěsta se svými kamarády, každý u svých rodičů. Na tomto loučení vyráběla nevěsta s přítelkyněmi rozmarýnové věnečky a pírka pro ženicha, družbu a svatebčany. Smetana uvádí [2]: „Nevěsta připravovala pírka s mašlí pro družbu a staršího mládence; pro každého dva - jedno na kabát a druhé na klobouk. Mladší družička pletla věneček pro nevěstu, starší pro ženicha.“ Pro ostatní svatebčany pak pletly všechny dívky dohromady, a ty, které měly svého milého, pletly i pro něj. Pírko se pletlo i pro kněze. Tomu se předávalo u svatebního oltáře. [1] [2]

U ženicha doma mládenci zpívali a hodovali. Po ukončení hodování se ženich, jeho kamarádi a muzika přesunuli k domu nevěsty. Bylo zvykem, že nevěsta plakala. Slzami měla zalít upletené pírka a věnečky z rozmarýny. Po třetí písni pozval hospodář ženicha i jeho doprovod do domu. Později k večeru se loučení se svobodou účastnili i ženatí a vdané. [1] [2]

Pro loučení se svobodou se od 19. století na území Slovácka a Hodonínska používá název svíca. Název je odvozen od svící, které při loučení hořely. Tento název se na Moravě uchoval do dnes. [1] [2]

Dnešní rozlučka se svobodou vypadá poněkud jinak. Na rozlučku se svobodou nechodí jen svobodní, ale už i ženatí muži a vdané ženy. Jelikož je rozlučka velice náročná, nejen finančně, ale organizačně, pořádá se více dní před svatbou. Záleží jen na snoubencích, zda si rozlučku se svobodou užijí bok po boku, nebo každý odděleně. Jejich přáním by mělo být vyhověno. [5]

1.1.5 Příchod ženicha pro nevěstu

Ráno v den svatby se sešel ženich s jeho přáteli u jeho rodičů doma, kromě družby. Ten jel i s mládencem a hudbou požádat o družičky o doprovod. Poté přijel do domu ženicha. Než ženich opustil dům svých rodičů, bylo zvykem žádat o požehnání. Této role se zhostil družba jménem ženicha. Bylo zvykem, že při žádosti o požehnání mluvil družba i k ženichovi. Tomu kladl na srdce, aby se i ve stavu manželském řádně a slušně choval ke svým rodičům. Družba nežádal požehnání jen od rodičů, ale i od všech přítomných. Následoval odchod ženicha, který i s ostatními účastníky jel, nebo šel pro nevěstu. Takový průvod pro nevěstu byl doprovázen zpěvem a veselím. Hrála muzika, dokonce se někdo střílelo z pistolí. Pokud se pro nevěstu jelo do jiné vesnice, pak se za tímto účelem používaly žebřiňáky s koňmi. Tyto povozy byly krásně vyzdobené, obvykle měly stejnou barvu a byly stejně vysoké. Ozdobení byly i koně. Měly zapletené hřívy a ocasy a na zkrášlení se používaly červené stuhy. Někdy měly na hlavách chocholy. Pokud byly svatby bohatší, pak jel ženich i družba s mláďenci na koních. [1]

Při příjezdu k domu nevěsty nečekala na ženicha otevřená vrata. K nevěstě se musel dobýt. Všichni tloukli na vrata a snažili se dostat dovnitř. Navrátilová uvádí [1]: „V tuto chvíli se začaly odehrávat pestré výjevy, při nichž ženichova družina většinou předstírala, že jsou pocestní, hledající poklad.“ Nakonec začalo domlouvání obou skupin. Při tom se používaly různé dialogy a nápěvy. V těchto dialogích a nápěvech se chválili snoubenci. Šlo hlavně o to, aby chvály byly tak velké, že se symbolická nechut' vydat nevěstu překoná. Dokonce se na Moravě vyskytoval zvyk, kdy se smlouvalo o nevěstu

po částech. Nejdříve se vyjednaly části jejího oblečení, pak nevěsta. V některých částech republiky smlouvaly mezi sebou obě strany tak, jako by se neznaly. [1]

Po dlouhém dobývání, když se konečně dostali do domu, začal družba obřadně žádat o nevěstu. Na některých územích republiky, zejména na Moravě se snažili ženichovi podstrčit jinou ženu. Za nevěstu převlékali jiné dívky. Někdy je maskovali, jindy falešné nevěsty předváděly různé domácí práce, nebo dokonce předváděly, že jsou chromé. Tyto podstrky falešných nevěst neprobíhaly jen při příjezdu ženicha, ale i na jiných etapách svatby jako byla třeba hostina. S podstrkováním nepravých nevěst se setkáváme ještě na začátku 20. století. [1]

Pravá nevěsta čekala na ženicha doma v komoře. V komoře naříkala a plakala. Nevěstu vyvedl družba a obřadně ji předal ženichovi. [1]

Při celém tomto ději měl družba velikou úlohu. Jak píše Navrátilová [1]: „Během celé doby - od příchodu do domu až k přivedení nevěsty - družba pronášel rozsáhlé, často veršované řeči, proložené citáty z bible, apokryfy a hádankami, vedenými formou mnohdy velmi dlouhých dialogů ponejvíce s řečníkem nevěsty nebo první družičkou.“ [1]

Před odchodem na obřad ještě nevěsta poděkovala svým rodičům za to, jak ji dobře vychovali. Pak ženich a nevěsta dostali od rodičů požehnání. Celý tento děj se nazýval odpros. Jako ostatní děje, i tento měl ve své režii družba, nebo starší družička. Odpros probíhal tak, že si nevěsta a ženich klekli před nevěstiny rodiče. Ona je pak prosila o požehnání a odpuštění za to, čím se kdy prohřešila. Ženich jim děkoval za to, že pro něho vychovali takovou ženu. [1]

Celý tento akt byl doprovázen písněmi. Jednalo se o velmi dojemnou chvíli. Někdy prosil o odpuštění za nevěstu družba. Stávalo se, že se o odpros prosilo i třikrát a až poté rodiče odpověděli. Někde nevěsta prosila o odpros jen rodiče, někde i sourozence nebo dokonce všechny hosty. Žehnání pronesli sami rodiče, jindy za rodiče žehnal družba. Poté, co snoubencům požehnali, pokropili je rodiče svěcenou vodou. [1]

Při odchodu z domu měla nevěsta plakat. Byl to symbol toho, že opouští, co je známé a bezpečné. Odchází od toho, co miluje a kde jí bylo

dobře. Bylo to mnohdy doprovázeno i smutnými písněmi, které zpívaly družičky i ostatní ženy, jenom nevěsta nezpívala. [1]

V dnešních dobách nejdříve ženich vyzvedne kytici pro nevěstu, další pro matku nevěsty a svojí matku. Poté, co předá jednu kytku své matce, přejíždí k domu nevěsty se svým doprovodem, kde předá kytku matce nevěsty. Následuje požádání rodičů o vydání nevěsty, které se však nedodrhuje ve všech rodinách. Probíhá zde pohoštění v podobě řízečků, párků, buchet a různých zákusků. Zdobí se auta. Když se ženich náležitě přivítá, odjíždí všichni společně na oddavky. [6]

1.1.6 Cesta do kostela

Cestu do kostela považovali za vážnou věc, proto šel celý průvod v tichosti. Někde muzikanti hráli písně, avšak jen potichu. Nevěsta byla celou cestu smutná, vzlykala, kolikrát dokonce plakala. Měla po celou cestu sklopený zrak, nikdy se neohlížela. Panovala pověra, že pokud se nevěsta ohlédne, bude z ní brzy vdova. Celý průvod měl přesně dané uspořádání. V čele chodil družba vedoucí nevěstu. Za nimi šel ženich, starší družička, svobodní muži a svobodné ženy. Konec průvodu tvořili ostatní svatebčané, v dávných dobách chodili muži a ženy zvláště, to se však od poloviny 19. století vytrácelo a chodili smíšeně. Z rodičů snoubenců chodili jen muži. Ženy mezitím chystaly doma hostinu. [1]

Pokud se nešlo na svatbu pěšky, jelo se na vozech taženými koňmi. Tyto vozy používali hlavně bohaté rodiny, nebo se používali, pokud byli ženich a nevěsta z jiné vesnice. Stávalo se, že vozy na svatbu půjčovala celá vesnice. Vozy na svatbu byly krásně zdobené. Na Hanácku se dokonce pro převezení nevěsty používaly kočáry tažené šesti koňmi. [1]

Při svatebním průvodu se vozily předměty, které vystihovaly vlastnosti, jaké by měla mít nevěsta. Jednalo se hlavně o vlastnosti jako je čistota, ctnost nebo plodnost. Mohly se vézt například praporce, které se po svatbě převážely s věnem nevěsty do domu ženicha. V některých krajích se nosila tzv. sulice. Šlo o zdobený prapor, na jehož vrchu bylo jablko. Jednalo se o symbol ženského lůna a plodnosti. [1]

Existovaly různé rituály, které se po cestě prováděly. Někde neslo děvčátko víno před svatebčany. V kostele ho odevzdala knězi, aby ho posvětil. Po konci obřadu odneslo děvčátko víno k domu nevěsty. Tam dalo napít matce, ženichovi a nevěstě. Až potom pustilo děvče ostatní svatebčany dále do domu. Jinde se zase nosila před nevěstou svatební kytice, která se postavila na stůl při svatební hostině. Někde cestou na oddavky rozhazovala nevěsta spolu s družičkami koláčky. V některých částech země při průvodu stříleli mládenci z pistolí. [1]

V současné době se do kostela odjíždí v automobilech ozdobených stuhami. Auto nevěsty má na kapotě kytici nebo panenku. Pro výzdobu auta ženicha se používá cylindr. Jsou dva způsoby, jak se řadí auta do svatebního průvodu. V prvním případě jede prvním vozem ženich s matkou, za nimi jede otec ženicha a matka nevěsty. Další auta vezou ostatní svatebčany, a celý průvod zakončuje vůz nevěsty, kterou doprovází její otec. Druhou variantou je, že jede první ženich se svým svědkem. Další vůz veze rodiče nevěsty a ženicha. Následuje několik aut, které vezou svatebčany. Nakonec jede nevěsta se svojí svědkyní. [7]

1.1.7 Oddavky v kostele

Po příchodu do kostela byla knězi předána větvička z rozmarýnu spolu s dárkem. Jelikož svatba patřila k největším událostem v životě člověka, bylo s ní spojeno mnoho magických rituálů. Mezi tyto rituály patřilo chození na oddavky nalačno. Symbolem toho bylo zachovat si čistotu. Snoubenci měli při obřadu před knězem klečat. Čím blíže u sebe klečeli, tím lépe pro jejich manželství. Věřilo se, že pokud by klečeli daleko od sebe, způsobilo by to mezery v jejich manželství. Pokud si klekl ženich dříve než nevěsta, měl být pod nadvládou nevěsty. To platilo i obráceně. [1]

Na hlavách měli ženich i nevěsta rozmarýnové věnce. Po skončení obřadu se snažili si je navzájem z hlavy shodit. Vdovám a vdovcům se věnce nepokládaly na hlavu, ale drželi je v rukách. Svobodné matce byl věnec položen na rameno. Věneček manžela si nevěsta ponechávala až do smrti. Po ukončení obřadu se obcházel oltář. Nevěsta pak pohlédla ke dveřím. Pokud

první osoba, kterou uviděla, byla žena, mělo jejich první dítě být holčička. Pokud uviděla muže, prvním dítětem měl být chlapeček. [1]

Při svatební svátosti se sledovali svíčky postavené na oltáři. Sledovalo se jejich hoření, zda hoří jasně a na čí straně svítí svíčka více. Komu svítla méně, předpokládalo se, že umře dříve. [1]

V dobách Rakouska-Uherska se svatby řídily legislativou z roku 1890. Až do 50. let 20. století se svazky uzavíraly v církvích. V 50. letech nastal zlom. Svatby se konaly civilní, a pokud byli lidé věřící, odcházeli po civilním svazku na druhý obřad do kostela. Až v roce 1992 byly církevní a civilní sňatky zrovnoprávněny. [8]

Dnes je jen na snoubencích zda chtějí mít svatbu na úřadě nebo v kostele, popřípadě obě. Při svatbě v kostele je vysluhována mše.

Obvykle jde do kostela první ženich, kterého doprovází jeho matka. Pak vstupuje průvod lidí, kteří si sedají do lavic. Nakonec přichází nevěsta, kterou k oltáři doprovází její otec. Během bohoslužby snoubenci odříkávají, častěji opakují po faráři, řeč jeden k druhému. V ní si slibují lásku, úctu a toleranci až do konce života. Farář se během mše ptá snoubenců, zda se berou dobrovolně. Pokud odpoví „ano“ nic nebrání v uzavření sňatku. Manželský sňatek se stvrzuje polibkem a výměnou prstenů. Následují podpisy do matriky, jak novomanželů, tak jejich svědků. Po ukončení mše si lidé stoupnou do řady a jeden po druhém blahopřejí novomanželům. Poté už všichni postupně odchází z kostela.

1.1.8 Cesta z kostela

Cesta z kostela se velice lišila od cesty na oddávky. Při této cestě se zpívaly veselé písně a panovala veselá nálada. Vozy se svatebčany se předháněli a čas od času se stalo, že vozka kočár neuřídil, a ten se převrhl. Vůz, který vezl nevěstu, musel samozřejmě dojet do cíle jako první. Vozkové nikdy neustupovali, i za cenu toho, že se vozy srazily. Navrátilová píše [1]: „Nejednou se prudce rozjeté vozy srazily ve vjezdu do nevěstina domu nebo do hospody, a dokonce se stávalo, že uvízly pochroumané mezi vraty.“ Patřili k tomu i různé slovní šarvátky, které ale končili usmířením. Usmíření vozků

měl na starosti družba. Pokud se po cestě potkaly dvě svatby, soupeřilo se o zazpívání hezčí a hlasitější písně. [1]

Při odchodu z kostela šli ženich a nevěsta každý sám obklopen svojí družinou. Nevěstiny hosté šli do domu jejích rodičů, hosté z ženichovi strany se odebrali do domu ženicha. Následovalo hojné pohoštění. Mezi odchodem z kostela a příchodem do domu na hostinu se svatebčané stavovali v hospodě. V hospodě čekali na čas oběda, aby se odebrali k hostině do domu. Druhý den se všichni sešli v domě nevěsty, na pohoštění a na provádění různých obyčejů, mezi které patřilo například čepení. [1]

Dnes při odjezdu z kostela jede ženich s nevěstou ve stejném voze. Jedou jako první a za nimi jedou svatebčané. Je zvykem, že po cestě všechna auta, která patří do průvodu, troubí vždy, když projíždějí vesnicí, či městem.

1.1.9 Zatahování

Zatahování cesty se provádělo hlavně kvůli výkupu nevěsty. Ženich si musel nevěstu vykoupit, musel zaplatit těm, kteří se o ní celý život starali. Pokud byl ženich z jiné vesnice, výkupu se účastnili i dívky, aby zaplatil za to, že si nevybral dívku u nich ve vesnici, za to, že jimi opovrhl. Zatahování se provádělo pomocí různých provazů, šátky, látkami i pásky. Nejčastěji se takové zahrazování uskutečňovalo při jízdě do kostela nebo z kostela. Na některých svatbách se uskutečňovalo i vícekrát. Čím více vesnicemi se procházelo, tím více bylo zátahů. Zatahování připravovali většinou lidé, kteří se svatby neúčastnili. Během toho se vtipkovalo a žertovalo, lidé si připíjeli, a pronášely se proslovy. V Čechách docházelo i k tomu, že pokud výkupčí nebyli ochotní domluvit se s ženichem, pak ženich vytáhl šavli, zábranu přeťal a celý průvod jel dál, aniž by bylo výkupné zapláceno. Jako při jiných etapách svatby i zde se zpívaly písně. Hlavními tématy písní bylo, že nevěsta ujíždí do jiné vsi, nebo odplata ženichovi, který nezaplatí výkupné. Například mu odebrat klobouk. [1]

Výkupné nežádali jen lidé, co vytvářeli zábrany, ale taky samotní vozci. Stávalo se, že kolikrát po cestě zastavili a žádali peníze na různé opravy kočárů, nebo koupi postrojů na koně. [1]

V dnešní době se vytratil význam původního zatahování, nicméně se u většiny vesnických svateb provádí. Nejčastěji se koná na cestě z kostela nebo po cestě na oddavky. Zatahování připravují obyvatelé vesnice, lidé z průvodu, dokonce i svatební kuchařky. Během zatahování dostávají zatahující nějaké finance, nebo například alkoholické nápoje. [5]

Při zatahování musí ženich a nevěsta plnit různé úkoly. Bývá zvykem, že je ženichovi připevněna železná koule k noze a nevěsta tuto kouli musí odříznout pomocí pilky. Pokud ji to nejde, může získat klíč k odemknutí výměnou za láhev alkoholu. Stejně tak často bývá viděno, že ženich přebaluje panenku, aby se zjistilo, jak zručný v péči o dítě je. Dalším častým úkolem pro nevěstu je stavění zdi. Z několika cihel, vajíček a mouky musím postavit malou zed'. Zátah je připraven na míru novomanželům, podle toho, co jim je blízké. Pokud ženicha a nevěstu baví kanoistika, může se do zátahu přidat nějaký úkol s kanoí.

1.1.10 Svatební hostina

Navrátilová uvádí [1]: „Svatební hostina (hody, hodokvas, svatební oběd či večeře) náležela k obyčejové normě a její velikost vypovídala zpravidla o sociálním postavení a prestiži svatebních rodin.“

Pokud se mluvilo o svatební hostině, neříkalo se, kolik lidí se účastnilo, ale kolik stolů bylo obsazeno. Z toho také vyplývá jiný název pro svatební hostinu a tím je svatební stoly. Velikost takové hostiny se odvíjela od sociálních poměrů rodiny. Usazování k jednotlivým stolům měl na starosti družba. Hosty usazoval podle jejich příbuzenských vztahů k novomanželům a také podle jejich majetkového postavení. Pokud by byli hosté usazeni u špatného stolu, způsobilo by to komplikace, neboť by se hosté mohli urazit. U nejčestnějšího stolu seděla nevěsta. Zároveň u něho seděli i ti nejmávanější hosté. Bylo zvykem, že v hlavní místnosti seděli vážení hosté a u dveří seděli muzikanti. Pro ostatní hosty bylo stolování v předsíni nebo na dvoře. Až do 60. let 19. století seděli muži a ženy odděleně. Někde bylo zvykem, že ženich a nevěsta neseděli společně. Nevěsta seděla s družičkami a starosvatkou. Starosvatka je ženská obdoba družby. Ženich zatím seděl v kuchyni, nebo dokonce obsluhoval hosty. Jinde ženich a nevěsta seděli pohromadě. Od

přelomu 19. a 20. st. sedávali nevěsta a ženich spolu a to v rohu pod obrazy svatých. Chovali se tiše. Nezpívali ani se neúčastnili na chodu svatební hostiny. Už ani nevěsta nesměla plakat, jako tomu bylo až do chvíle příjezdu do kostela, jinak by si mohla odplavit požehnání. [1]

Při hostině jedl ženich a nevěsta z jednoho talíře. Symbolizovalo to ochranu před určnutím, později to symbolizovalo vzájemnou souhru a harmonii mezi mužem a ženou. Někde před sebou měli obrácené talířky. Někde je měly obrácené i družičky, aby byla projevena solidarita vůči nevěstě. Na hodně místech republiky bylo zvykem, že novomanželé nic nejedli, nebo jedli jen minimálně. To, že nejedli, mělo svoje opodstatnění. Byl to rituální akt čistoty. Pokud by tuto čistotu porušili, mohlo to na ně uvrhnout neštěstí, například, v podobě neplodnosti. [1]

Když byli hosté usazeni, družba je přivítal, poděkoval jim a pronesl modlitbu. Po modlitbě následovala píseň, ve které se také děkovalo a žádalo se o požehnání. Jídlo přinášeli mládenci, a sám družba na ně dohlížel a obsluhoval nevěstu. Pokud mělo být manželství v blahobytu, musela být i svatební hostina velice hojná. Jako hostinu začínal, tak družba hostinu i končil. Opět se pomodlil a omluvil se, pokud bylo něčeho nedostatek. Poté si svatebčané zazpívali. [1]

Celé dění svatební hostiny měl na starosti družba. Od něho záviselo, jak na sebe budou jednotlivé části navazovat. Po celou dobu hostiny se zpívalo a pronášely se přípitky. Někde měli mládenci a družičky nazkoušené rozhovory. Tyto rozhovory měly humorný až rýpavý obsah. Pokud mládenec řekl nějakou naučenou frází, družička mu na ní odpovídala taktéž naučenou frází. Zároveň různé vtipné a soupeřivé rozhovory probíhali mezi družbou ženicha a družbou nevěsty, popřípadě její družičkou. [1]

Během celé svatební hostiny se různými způsoby vybíraly peníze pro novomanžele. Nejvíce peněz darovali nejbližší příbuzní. [1]

Ve velikém byla používána voda, která symbolizovala čistotu a plodnost. [1]

Dnes u svatební tabule nemusí být všichni svatebčané, kteří byli v kostele. K obědu bývá nejčastěji přizvána jen nejbližší rodina a ostatní svatebčané přichází až v podvečer na raut. Pokud je člověk pozván ke

svatební tabuli, dostane speciální pozvánku spolu s pozvánkou na svatbu. Podle finančních možností rodiny se svatební hostina uskutečňuje v restauracích, zámčích nebo třeba na zahradě u rodičů. Během hostiny se tančí. Zvykem je, že první tanec patří novomanželům.

1.1.11 Čepení

Čepení byl velmi hlavní a rituální akt. Během tohoto děje se nevěstě sundával z hlavy věnec, který se vyměnil za čepce. Navrátilová píše [1]: „Ztrátu nevěstina panenství a její přijetí do společenství vdaných žen symbolizovalo čepení, které bylo základním rituálním úkonem tradiční svatby.“ [1]

Ve starších dobách se čepení účastnila pouze nevěsta a provdané ženy. Později se účastnily i družičky, ovšem jen z povzdálí, kde zpívaly písně. Sejmutí věnce a nasazení čepce řídila většinou starosvatka. Po očepení uvedl družba nevěstu mezi svatebčany a náležel mu první tanec. [1]

Věřilo se na různé pověry, a proto byly nedílnou součástí obřadu čepení. Stejně tak jako boj o nevěsty věnec. Ta se většinou sundání věnce bránila. Když měla nevěsta konečně čepce na hlavě, ženy se i s nevěstou posadily ke stolu, popíjely a hodovaly. Poté ji ženy odvedly do hospody. Tam s ní tančily. Pak si ženich musel nevěstu vykoupit. [1]

Při čepení měla nevěsta plakat stejně jako před oddavkami. Mělo to symbolický význam. Pokud nevěsta neplakala před svatbou, věřilo se, že bude plakat v manželství. Pláč byl kolikrát i opodstatněný. Však nevěsta nevěděla, co jí v novém domově čeká, kdežto doma jí bylo dobře. [1]

Čepení se z pravidla provádělo ve svatební den před večerem. Obřad se udržel zhruba do přelomu 19. a 20. století. [1]

Dnes už se čepení skoro nikde neprovádí. Nalezneme ho pouze v jedinečných krojovaných svatbách. Někde se jeho duch zachoval v podobě přehození ručníku nebo šátku přes hlavu nevěsty. [1] [5]

1.1.12 Uložení na lože

Nevěstu s ženichem na lože doprovázel družba i jiní hosté. První manželská noc stvrzovala svatební smlouvu. Pokud noc neproběhla, jak měla,

z nějakého důvodu jedna ze stran nebyla schopna pohlavního aktu, mohl ten druhý odstoupit od smlouvy. [1]

Ve svatební večer muzikanti, družičky, družba a jiní hosté doprovázeli ženicha a nevěstu k ženichovi domů. Zde je pak zanechali o samotě. Než odešli, řekli ženichovi, aby ji pro tuto noc uchoval panenství. [1]

Ukládání na lože bylo doprovázeno písněmi, většinou se sexuálním podtextem, i magickými rituály. Postel připravoval většinou družba nebo starosvatka. Sláma v posteli značila plodnost, někde dávali do postele pytlíky s moukou, to pro to, aby byla nevěsta po porodu zdravá. Celá postel se kropila svěcenou vodou a na polštář byla položena figurka dítěte. [1]

První manželská noc v dnešní době není veřejným aktem, jak tomu bylo dříve. V současné době můžou ženich a nevěsta nepozorovaně opustit svatební hostinu a odejít na lože. Nemusejí nikomu říkat, kdy odcházejí ani se loučit. Z hlediska etiky je to naprosto v pořádku. Samozřejmě, že se ani druhý den nedokazuje nevěstino pannaenství, jako v minulých stoletích.

1.1.13 Převezení nevěstiny výbavy

Převážení výbavy se účastnily vdané ženy i družičky, družba s mládenci a ženichem. Tradovalo se, že čím více byla nevěsta poslušnější, tím větší měla věno. Celá výbava prošla zraky všech sousedů. Pokud se nevěsta stěhovala do jiné vesnice, prohlídka věna probíhala dokonce dvakrát. [1]

Jelikož šlo o obřad loučení a zároveň očekávání, co bude na nevěstu čekat, byl celý tento děj doprovázen smutnými písněmi. Převážení se konalo většinou druhý den po svatbě, někde však i hned po oddavkách nebo večer po hostině. Věno se převáželo na slavnostně zdobených vozech. Do výbavy patřily peřiny, šaty, nádobí a jiné osobní věci. Po cestě se kočí s kočárem otočil dokola, aby nevěsta “nenašla cestu zpět do svého rodného domu“. [1]

Po příjezdu do ženichova domu byla nevěsta uvítána a pozvána do domu. Potom se teprve začala výbava vykládat. Ostatní ženy se snažily nevěstinu výbavu “prodat“ a mládenci ji měli “vykoupit“. Za peníze, které utržily, si připravily pohoštění. [1]

Obřad byl doprovázen různými rituály. Do dnes přetrval jeden z nich, a to je přenášení nevěsty přes práh. Nevěstu v novém domě uvítala matka

ženicha, která ji pohostila chlebem, či vdolkem nebo medem. Samozřejmě, že i tady měl svoji roli družba. Přiváděl nevěstu k ženichově matce a u toho pronášel různé proslovy. Týkaly se hlavně toho, aby nevěstu přijali v rodině a sliboval, že nevěsta bude poslušná. Také žádal rodiče o požehnání pro novomanžele. Po přivítání provedl nevěstu po celém domě. [1]

Nevěstu usazovali u krbu, neboť ten symbolizoval nadvládu v rodině. Při sáhnutí na komín měla nevěsta v domě dobře hospodařit. [1]

Někdy se stávalo, že očekávání, která byla kladena na nevěstu, nebyla naplněna. Matka ženicha to dala nevěstě najevo a v hospodářství panovala nepříjemná nálada. [1]

Převezení výbavy, jak tomu bylo dříve, se už v této formě neprovádí. Často spolu snoubenci bydlí již dávno před svatbou. Společně si tak už předem zařídili bydlení a jeho náležité vybavení. Pokud spolu před svatbou snoubenci nebydlí, většinou bydlí dočasně v domě rodičů buď nevěsty, nebo ženicha. V takovém případě je pouze na jejich domluvě, kde budou bydlet.

1.2 České umění a svatba

1.2.1 Malířství

O malbě české svatby neexistuje mnoho odkazů. Jedněmi z mála autorů, kteří věnovali část svého umění svatbě, jsou Josef Mánes a Antonín Procházka. Nicméně ani tyto obrazy nejsou zcela popsány, neboť nebyly hlavní náplní práce malířů.

1.2.1.1 Svatebčané na voze - náčrt tužkou: Josef Mánes

Tento náčrtek zachycuje jedoucí svatebčany na voze a jednoho svatebčana na koni, který je v historickém kroji. Náčrtek není malován podle skutečné svatby, ale podle divadla, které bylo předváděno Ferdinandu Habsburkovi při příležitosti jeho korunovace na českého krále roku 1836. V této době bylo Josefu Mánesovi 16 let. [9]

1.2.1.2 Líbánky na Hané: Josef Mánes

Jedná se o černobílou litografii. Herold o tomto obraze píše, že je to první Mánesův obraz, který zachycuje slovanskou povahu, ve které je vidět jemný, srdečný a líbivý pohled českomoravského lidu. Na obraze je namalován pár jedoucích na voze. Dílo pochází z roku 1849. K obrazu se zachovaly ještě tři detailní studie. Mezi tyto studie patří například studie k Hanačce nebo studie rukou. [9]

1.2.1.3 Svatební „koláč“: Josef Mánes

Tento obraz byl namalován roku 1852. Byl nakreslen tužkou a poté dokreslen akvarelovými barvami. [9]

1.2.1.4 Čepení nevěsty: Josef Mánes

Obraz je nakreslen tužkou a z části je kolorován. Kolorovaná část je hlava - světle hnědé vlasy a modré oči, čepce je červený. [9]

1.2.1.5 Svatební: Josef Mánes

Tento obraz patří mezi 10 kartonů, které jsou sborově známy pod jménem „Musica“. Na obraze je zachycen mladý muž, který natahuje ruku k nevěstě a zpívá. Nevěsta spolu s družičkami stojí na vyvýšeném místě. Za nimi u domku stojí matka, která si zástěrou utírá slzy. Tři ženy uprostřed s nevěstou jsou slavnostně ustrojeny. Všechny mají ve vlasech květy, které u nevěsty představují čepení. Její šaty jsou zdobené zkříženými pruhy. Tento detail používal Mánes při kresbě i jiných obrazů. [9]

1.2.1.6 Venkovská svatba: Antonín Procházka

Obraz z let 1904-1905. Antonín Procházka tento obraz namaloval ještě za dob svého studia na Akademii výtvarných umění. Přestože byl začínající malíř, nebyla na jeho obraze stopa jakékoliv nejistoty. [10]

1.2.1.7 Svatební hostina: Antonín Procházka

Obraz je namalován olejem mezi lety 1905-1906. [10]

1.2.1.8 Snoubenci: Antonín Procházka

Jedná se o olejovou malbu namalovanou roku 1907. [10]

1.2.2 Hudba

1.2.2.1 Prodaná nevěsta: Bedřich Smetana

V roce 1866 byla premiéra Prodané nevěsty v Prozatímním divadle v Praze. Dílo je sestaveno ze tří jednání, ačkoliv původní verze měla jednání jenom dvě. Poslední jednání bylo dokončeno Smetanou až v roce 1869. V roce 1870 získala Prodaná nevěsta svojí současnou podobu, když Bedřich Smetana překomponoval mluvené dialogy do písní. Autorem libreta je Karel Sabina, který vycházel ze své povídky Vesničané a z románu Věčný ženich. Název opeře dal Bedřich Smetana. Inspirací mu byla veselohra Prodaná láska od Nerudy a činohra Ženich prodá svou nevěstu od Wehla. [11]

Tato opera v sobě skrývá typický národní humor. Jednoduchý děj dovolil kompozitorovi vykreslit typický český všední život a prostředí. Ukázal lidové charaktery: bystrého Jeníka, rozhodnou Mařenku a záludného Kecala. První akt začíná výraznou národní scénou s čile a horlivě zpívajícím sborem píseň „Proč bychom se netěšili“. Druhý akt začíná mužským sborem, který zpívá píseň „Pivečko je nebeský dar“. [12]

Prodaná nevěsta patří do zlatého národního fondu. Existuje několik variant opery. Dodnes je opera velice slavná a hraje se i v jiných zemích, například v Německu. [12]

První jednání se odehrává při pouti. Je slunečný den, celá vesnice se dobře baví, všichni jsou svátečně oblečení. Jeden pár se ovšem nebaví a není mu ani do zpěvu. O poutích se sjíždějí i lidé z okolních vesnic. Má přijet i sedlák Mícha, kterému se při žádosti o půjčku otec Mařenky Krušina zavázal, že Mařenku provdá za jeho syna. Mařenka je zamilovaná do Jeníka. Ten je v poslední době nemluvný, asi ho trápí domluvený sňatek Mařenky. Jeník utěšuje Mařenku, která je kvůli vdavkám nešťastná. Vypráví jí i o tom, že

odešel z domova kvůli zlé maceše. Milenci si navzájem slíbí věrnost, ale vtom už přicházejí Krušinovi spolu s dohazovačem Kcalem. Ten vychvaluje ženicha, který je pro Mařenku dohodnutý. Rodiče jí připomínají jejich dohodu s Míchou. Proto se Mařenka rozhodne přiznat a řekne rodičům, že má ráda jiného. Rodiče jsou z toho zaskočení, ale Kecal se ujme slova, a začne rozmlouvat s Jeníkem, aby dal vše do pořádku. [11]

Druhé jednání se odehrává v hospodě. Mařenka je smutná a je rozhodnutá bojovat o svou lásku. Mezitím se ostatní lidí veselí. Mezi ostatními zahlídne nastrojeného hochu a myslí si, že to musí být její dohodnutý snoubenec. Dá se s ním do řeči, ale neprozradí, kdo je. Když zjistí, že je to Vašek Mícha, tak mu namluví, aby se poohlídl po jiné dívce, protože by mu Mařenka stejně po svatbě utekla. Vašek se opravdu chce Mařenky vzdát, protože se zakoukal do děvčete, se kterým mluvil. [11]

Mezitím Jeník mluví s dohazovačem. Nakonec se zřekne Mařenky výměnou za tři sta zlatých, s podmínkou, že si ji nesmí vzít nikdo jiný, než Míchův syn. Ostatní Jeníka odsuzují, za to co udělal, a Jeník utíká z hospody. [11]

Třetí jednání. Vašek přemýšlí nad tím, jak se Mařence nedostat do spárů. V tu chvíli přijíždějí komedianti s Esmeraldou, která se Vaškovi zalíbila. Ta ho společně s principálem přemluví, aby vystupoval v medvědí masce, neboť se Franta, který normálně předvádí medvěda, opil. Pokud tak vystoupí, bude Esmeralda jeho. [11]

Mařenka je zklamaná z činu Jeníka. Rozhodne se tedy přemýšlet nad tím, že by si vzala Vaška. Jeník ji chce vše vysvětlit, ale tvrdohlavá Mařenka nechce slyšet ani slovo. Mařenka dá tedy souhlas, že si vezme syna Míchy. Když už se zdá, že si bude muset vzít Vaška, vystoupí Jeník jako starší syn Míchy. Mařenka pochopí Jeníkovu lest. Všichni se začnou vysmívat dohazovači, když k nim přibíhá medvěd, za kterého je přestrojen Vašek. Jelikož způsobil takovou ostudu, rozhodnou se rodiče Jeníka, že si může svojí milovanou vzít on. [11]

2 Ruský svatební folklór

Folklór je bezesporu jednou z částí kultury národa. Má v sobě ohromnou poznávací, mravní a estetickou hodnotu. Obřadní folklór vždy hrál a hraje důležitou roli v životě národa. Z generace na generaci byla předávána zkušenost duchovního a pracovního života lidí. Ruský folklór patří mezi nejrozvinutější folklóry Evropy. V ruské svatbě se odrazilo slovesně-poetické, muzikální, choreografické a dramatické umění. [13]

Ruská federace je ohromná země, ve které žije více jak 150 národností. V různých regionech se svatební obřad odlišuje. Nejvíce tradic se uchovalo na Sibiři, a proto se tato práce věnuje z větší části této lokalitě.

2.1 Svatební poezie

Mezi největší tradiční obřady rodiny patří bezesporu svatba. Poezie, která doprovází svatby, je drahocenným dědictvím ruské kultury. Hluboký zájem o ruskou svatbu a poezii s ní spjatou, který byl zapsán už v letopisech starobylé Rusy, byl plně pochopen až v 19. století. K této době náleží první poměrně kompletní a důsledné spisy obřadů a písní. [14]

V Západní a Východní Sibiři se ruská svatba a její poezie zachovaly déle a uceleněji než v jiných oblastech země. Sibiř je bohatá na obřadní tradice a písně. Jejich vznik je ovlivněn celou řadou historických, ekonomických, přírodních a jiných podmínek života obyvatel této lokality. Jedna z prvních publikací svatebních písní Sibiře je v „Zápiscích a připomínkách o Sibiři.“ [14]

Ještě ve 20. století na mnohých místech svatba představovala složité a promyšlené divadlo, které řídil družka. Byl to chytrý člověk, který znal všechny detaily svatební hry a všechny obyčeje. Družka byl vždy nejváženějším hostem. Seděl u stolu s ženichem, jel v předním voze svatebního procesí, měl první slovo. Bylo předpokladem, že se všichni podřídí instrukcím družky, patřilo mu i první slovo. Všechny rituály svatby nezačaly dříve, než družka pronesl pořekadla a modlitbu, aby uchránil snoubence a celou svatbu od uhranutí. Třikrát prosil o požehnání sňatku a třikrát mu svatebčané odpověděli „amen“. [14]

Pořekadla družky jsou poeticky upravenou náповědou pro svatebčany. Kdo, kdy a jak musí vstoupit do hry. Mnohé proslovy jsou stejné a připomínají všeobecné části národních písní. [14] [15]

Do první skupiny pořekadel spadala ta, které se opakovala skoro beze změny v různých momentech svatby. Například pokaždé při příchodu do domu družka uváděl všechny předměty, kolem kterých šel. Druhou skupinu tvoří pořekadla, která se četla bezprostředně před určitým obřadem. [14]

Proslovy družky jsou osobitý poetický žánr svatebního folklóru. Vystupující osoba je družka. Skoro všechny proslovy říkal po modlitbě a odpovědi rodičů „amen“. Některé začínaly slovy: «Есть у вас во дому, во честном пиру отец родимый и мать родима»,-- na které mu sborově odpovídali: «Есть». V jiných byla vyjádřena prosba družky ukázat každému příchozímu jeho místo s frází «кто сердцу ближе» nebo «как бог повелел».

V pořekadlech bylo používáno mnoho uměleckých stylistických prostředků, které byly charakteristické pro písně. Používaly se krátké formy přídavných jmen a přičestí nebo se odebíraly koncovky u dativu podstatných a přídavných jmen množného čísla. [14]

K obřadně-poetické poezii řadíme i písně. Svatební oslavné písně patří mezi nejstarší folklór. První starodávné oslavné písně byly milostné, manželské písně, svatební zaklínací formule, které se používaly v dobách starověkých svatebních her. Přestože vznikly jako magická díla, k 19. století ztratily svoje spojení s magií, uchovaly si však svojí estetickou funkci. To vedlo k záměně některých starodávných poetických obrazů a symbolů obrazy reálného života lidí. Symboly se začaly vnímat jako estetický element. Písně se používaly čím dál méně u obřadů a stávaly se veselejšími a hravějšími. [14]

Speciální podmínky života na Sibiři měly vliv na další rozvoj písní tohoto žánru. Přizpůsobení písní k lokálním podmínkám se projevilo v používání místních názvů. Používají se zde názvy měst, vesnic, hor a řek více než v jiných žánrech. [14] [16]

Sibiřané často zkracovali a zjednodušovali písně. Vynechávali různé opakující se nápěvy. Ve východní Sibiři tyto písně zaujímaly nepatrné místo, ale v západní Sibiři a na Dalekém Východě byly více populární. Největší část

těchto písní byla adresována družkovi, některé pak byly vytvořeny například pro ženicha a nevěstu. [14]

Strukturně a obsahově jsou všechny totožné, mají mnoho textových shod. Všechny oslavné písně zasvěcené mužům měly šablonový vzor. Na klady a vnější vzhled se poukazovalo stejnými slovy - všichni byly identicky stateční, silní, chytrí a krásní. Často se stejná píseň zpívala ženichovi i svatebčanům. Například varianty písně «Как у красного солнышка золото лучи» se na Sibiři zpívaly nejen ženichovi, ale i družkovi a ženatému muži. Tyto písně tak měly svobodný výběr adresáta. [14]

Všechny písně adresované pro družku se nejvíce zachovaly tam, kde se role družky vytrácela. Ve východní Sibiři se některé písně, i přes všeobecné zapomínání, uchovaly až do poloviny 20. století. Písně jako «Что не яблочко по блюдечку катается» a «Не разбушуй холоден ветер», které se používaly pro svobodného i ženatého vojáka, se v okolí Bajkalu používaly ještě v roce 1970, ale jako ukolébavky. [14]

Dalšími písněmi jsou písně vyčítavé. Jedná se o písně, které jsou v opozici s písněmi oslavnými. Tyto písně mají adresáta urazit nebo pokárat. Svatební vyčítavé písně se v sibiřské svatbě používaly v domě nevěsty, když pro ni přijel ženich, také se používaly v domě ženicha při svatební hostině. Úloha těchto písní byla rozveselit účastníky svatební hry a vybídnout k předání darů. Jsou humorné, ale ne vždy je to nevinná legrace. Jedná se o humor s trefnými negativními charakteristikami. Jsou plné všemožných situací a dějů, vytváří speciální kolorit. Některé připomínají fantastické příběhy. Hrdinové těchto písní jsou vždy lakomí, hloupí, nenasytní a oškliví. [14] [17]

Speciálností těchto písní je živý konverzační jazyk, objevuje se zde nářečí a mnoho dialogů. Tyto písně se vyskytovaly především v oblastech západní Sibiře, kde žijí Rusové, Ukrajinci a Bělorusové. Z východní Sibiře není mnoho zápisů. [14]

Vyčítavé písně, na rozdíl od oslavných, se více používaly opozičními stranami - družbou ženicha a družbou nevěsty. Každá strana se snažila vysmát se té druhé. Pro tento účel si vybírali co nejvíce trefnou a dlouhou píseň. Texty se psaly na základě porovnání kladných vlastností jedné strany

rozdílných od vlastností strany druhé. Výměna vtipných urážek se dramatisovala, aby upoutala diváka. [14]

Hlavní objem svatebních textů tvoří obřadní písně lyrické. Vypovídají o kráse a bohatství poetického stylu sibiřské svatby. Lyrické písně patří k nejpobulárnějším dílům národní tvorby. V nich je vyobrazen vnitřní život člověka, jeho city, nálady, odrážející jeho vztah s okolními ději. Typické pro svatební lyrické písně jsou metafory a srovnávání, ačkoliv jsou používány málo. [14] [18]

2.2 Svatební muzika

Folklór sibiřských starousedlíků je tradicí, která se formovala pozdě. Charakteristické rysy se tvořily od konce 16. st. do začátku 19. st. v průběhu osidlování obyvatelstvem z různých částí evropské části Ruska. Tato skutečnost podmiňuje viditelnou různorodost ruských starousedlíků z hlediska historického, sociálního i z hlediska vyznání. [14]

Všechny hlavní etapy svatby starousedlíků, od námluv do odjezdu hostů ze svatební hostiny, byly doprovázeny nářky a písněmi. Nářky byly spojené s děním do венчания. Nejvíce je zastoupena s loučením se svobodou nevěsty a s ránem svatebního dne. [14]

Písňový soubor svatby Sibiřanů zahrnuje svatební písně a díla jiných žánrů, která patří ke svatební hře. Nesvatební písně doprovází stanovené etapy svatby, jejich typické uplatnění je na svatební hostině, při odjezdu hostu, atp. Svatební písně tvoří převládající a významnou vrstvu repertoáru ruské svatby. Rozdělují se podle vazby k obřadům. Jsou buď pevně spojené s konkrétní situací obřadu, které se používají jen jednou za celou svatbu, nebo jsou volně spojené s obřady, které se opakují po celou dobu svatby při obdobných situacích. [14]

K písním pevně spojeným s konkrétní situací, patří zaklínací, rituální a většina rituálně-lyrických písní. Texty písní dovolují obnovit pořádek svatebního děje. Skupinu písní volně spojených s obřady tvoří oslavné, vyčítavé a některé lyrické písně, které jsou spojené spíše s postavami svatby, než s různými ději. [14]

Společně s žánrovou (oslavné, vyčítavé, lyrické a zaklínací písně) a funkční (námluvy, девичник, svatební ráno) klasifikací písňového a nářkového repertoáru svatby, můžeme tento repertoár rozdělit na žánrově-stylové komplexy. Berou se v úvahu typické zákonitosti verbálních, rytmických a zvukových parametrů při organizaci nápěvů a také se v jejich organizaci odráží formy, žánry a smysl v jejich spojení s podmínkami a místem použití při obřadu. [14]

Byly vyděleny tři žánrově-stylové komplexy: nářkový, písňový a písňově-taneční, neboli refrény. Každý z nich představuje celek, ohraničenou část svatebního repertoáru. Každý celek charakterizují typické znaky. [14]

Svatební folklór sibiřských starousedlíků patří do nářkových a písňových tradic. Je to spojené především s přítomností celého souboru nářků, což zkrášluje obřad do dramatického, emocionálně-expresivního tónu. Na Sibíři se během 20. století ztvárnilo několik druhů nářkových žánrově-stylových komplexů: sólové nářky, nářková píseň a složené nářkové kompozice. Převládající část sólových nářků, které tvoří jádro nářkového žánrově-stylového komplexu, používala nevěsta a byla směřována k různým účastníkům svatebního obřadu. [14]

Nářková píseň je písňová forma nářků. Obrazně-smyslový a emocionálně-psychologický obsah je analogický se sólovými nářky, ale muzikálně-rytmická organizace má řadu odlišností a charakteristických črt. Například je text členěn na stejně dlouhé fragmenty. [14]

Složené nářkové kompozice, které spojují v souběžném znění sólové a skupinové nářky. Texty, které tvoří podobnou kompozici, demonstrují dva druhy jejich koordinace. V prvním druhu (monologický typ koordinace) se sólové nářky a nářkové písně opírají o jeden text. V obou případech je vypráví pouze jedna osoba- nevěsta. V druhém typu (dialogický typ koordinace) mají sólové nářky a nářkové písně vlastní literární texty, vypráví je buď různí účastníci svatby (např.: nevěsta v písni a její matka v nářku), nebo jsou to rozdílné proslovy nevěsty, vyjádřené sólovým a sborovým nářkem. [14]

Vzájemný vztah sólového nářku a nářkové písně ve složené kompozici se uskutečňuje ve dvou formách. V první formě je možné vidět vzájemnou závislost a přísnou koordinovanost kompozičního členění nářků a písní. V

druhé formě můžeme vidět volnější vztah mezi nářkem a písní, především v tom, že se neshoduje jejich kompoziční členění. Sólový nářek a nářková píseň mají většinou společný vysoký závěrečný tón, ale jsou rozdílné melodicky a rytmicky. Sólový nářek má rychlé tempo a je prvkem přísně slabičné formy. Nářková píseň má pomalé tempo, má jasnou rytmickou a melodickou strukturu nářku. [14]

Písňový komplex sibiřské svatby je objemný a různorodý. Obsahuje několik rozdílných skupin písní. Největší skupinu tvoří nerovnoměrně segmentované nápěvy, vytvořené na základě tónického verše osmi až devítislabičné struktury. Zaujímají centrální místo v písňovém komplexu. Jsou to převážně písně nevěsty a zní na všech hlavních etapách svatby до венчания. [14]

Písně ženicha mají sylabický verš a jsou rovnoměrně segmentované. Není jich mnoho, ale jejich role na svatbě je důležitá, což je podmíněno postupným nárůstem jejich množství na počátečních etapách svatby. Nacházejí se převážně při obřadu свадебного выкупа. Do okrajové části písňového komplexu patří i některé nápěvy, které jsou založené na verši deseti až jedenáctislabičné formy. [14]

Melodie písňově-tanečního komplexu jsou další vážnou vrstvou sibiřské svatby. V něm má důležitost hybný dynamický začátek. Tyto písně doprovází nějaké děje, pohyby, tance, což řídí a uspořádává kolektivní hraní. Do písňově-tanečního komplexu patří oslavné a vyčítavé písně. Během svatebního dne znějí víckrát. Jen pár písní je přísně spojeno s určitým obřadem během celé svatby, a znějí tak jen jednou za celý den. Jádro tohoto komplexu tvoří písně, které mají oddělenou opakující se koncovou skupinu slabik, a písně, mající refrény. Okrajovou část komplexu tvoří nemnoho písní, které jsou kontrastního dvouřádkového typu. Důležité znaky tohoto komplexu se projevují v rytmu, odrážející jak hybný začátek, tak důraz. Analýza rytmické stavby svatebních písní písňově-tanečního komplexu odhalila řadu stylových črt vlastních pro ruské neobřadní herní písně a písně doprovázející sborové tance. Podoba obřadního a neobřadního folklóru se zajišťuje společnou dynamikou, která se vyjadřuje prostřednictvím důrazných veršových struktur, rovnoměrně segmentovaných konstrukcí a

typických vzorů písní doprovázejících tance. Přesnost a periodičnost nápěvů písňově-tanečního komplexu se projevuje v přesných muzikálních charakteristikách a v charakteristikách nejvyšších tónů. [14]

Výše uvedená klasifikace svatebního pěveckého repertoáru sibiřských starousedlíků dovoluje organizovat a uspořádat veliké množství a různorodost konkrétních zvukových událostí důležitého rodinného obřadního rituálu. Zadává některé parametry písňových typů starousedlické svatby a hranice jejich intonace. Avšak tato systematika potřebuje několik doplnění a objasnění, je potřeba ji spojit s různými úrovněmi organizace svatebního rituálně-folklórního komplexu. [14]

První doplnění je spojeno s funkčně-dramatickou interpretací klasifikace. Je zjevné, že jsou žánrově-stylové komplexy různě orientovány na děje a osoby svatby. Nářkový komplex tvoří základní seznam muzikální oblasti nevěsty, zatímco písňově-taneční komplex je převážně spojen s muzikální oblastí ženicha. Písňový komplex se dělí na dvě nerovnoměrné části. Větší část písní pochází z nářků, rozvíjí jejich téma a myšlenky v podmínkách samostatné písňové formy - jsou to nevěstiny písně, to znamená písně, které směřují k jedné osobě svatby - k nevěstě. Menší část jsou ženichovy písně, které jsou mnohými znaky spojené s písňově-tanečním komplexem, směřují k ženichovi. Je důležité si všimnout, že je ženich ve svých písních představitel hry, svatebního průvodu, rodu. Na rozdíl od nevěsty, která představuje jedinečnou osobnost. [14]

Druhé doplnění se týká stylových základů klasifikace. Můžeme říct, že úrovně organizace písňových forem mají různou míru projevů opozice. Písňové okruhy ženicha a nevěsty mají jiný rytmus a jiné muzikální charakteristiky. Nerozeznávají je podle existence nebo naopak chybění melodických a harmonických znaků, ale podle jejich vztahů v nápěvech nějaké písňové skupiny. Tento pohled platí i na rozdělení žánrově-stylových komplexů, ve kterých rozlišující roli hraje z velké části rytmická organizace, a zároveň melodická úroveň, která představuje mohutný spojovací faktor, který vytváří jasný zvukový charakter tradice v celku a jen v některé úrovni nepatrně rozděluje její vytvořené žánrově-stylové komplexy. [14]

Třetí doplnění objasňuje vztah mezi žánrově-stylovými komplexy

(muzikovědné klasifikace) a žánry i ději svatebních písní (filologická klasifikace). Přísná koordinace ve vztazích, při dvou typech rozdělení celku, se v tomto případě nevyskytuje. Oslavné písně se mohou vyskytovat jak v písňové, tak i v písňově-taneční formě. Rituální texty se mohou vyskytovat ve všech třech, navíc i v nářkové formě. [14]

Sibiřská starousedlická svatba představuje navenek ucelený jev na základě svého uspořádání, avšak o zvláštностech žárově-stylového a doplňujícího charakteru toto říci nelze. Utvořené lokální tradice mají svoji originalitu, která na první pohled spočívá v sestavení žánrově-stylových forem. Kompozice nářkového komplexu můžeme dnes najít jenom v altajských a zauralských tradicích. V okolí Angary nejsou písňově-taneční tradice. Takové odpoutání od obecného schématu můžeme vysvětlit jak současným zničeným stavem obřadních tradic, tak i nedostatečnou vytrvalostí sběratelů. Důležitějším faktorem, ku prospěchu originality lokálních tradic, je individuální interpretace obecných schémat žánrově-stylových komplexů v mezích širokého výběru možných konkrétních realizací a pod vlivem konkrétní folklórní situace. [14]

2.3 Etapy svatby

2.3.1 СВАТОВСТВО

První etapou je сватовство. Hlavními postavami toho děje je dohazovač nebo dohazovačka. Většinou bral na sebe roli dohazovače příbuzný ženicha, například bratr, děda, nebo někdo jiný z rodiny, nebo jako dohazovač vystupoval kmotr ženicha. Ve většině případů, aby se konalo сватовство, se uspořádala neveřejná setkání rodičů budoucího ženicha a nevěsty. Jestli rodiče nevěsty souhlasili s ženichem, domluvili se s rodiči ženicha, aby poslali dohazovače. Ještě do 15. století ženich nevěděl, jak jeho nastávající vypadá. Dozvěděl se o tom až od dohazovače. On sám ji mohl vidět až v den венчания. Později mohl chodit s dohazovači, aby si nevěstu sám prohlédl. Na návštěvu k nevěstiným rodičům, se dohazovači vydali po západu slunce, ve svátečním obleku. Nejčastěji se сватовство konalo v úterý, ve čtvrtek nebo o víkendu. Obecně se jako šťastný den bral 3., 5., 7. a 9. den v měsíci. Pondělí, středa, pátek a 13. den v měsíci byly považovány za

nešťastné. Při přípravě dohazovačů se odehrávalo několik rituálů. Například je posadili na židli a obvázali nohy židle, aby se svatba lépe semkla. [19] [20] [21]

Když přišli dohazovači do domu nevěsty, neřekli hned, proč přišli. Ze začátku mluvili o obecných tématech. Nevěsta je obsluhovala, aby si ji mohli lépe prohlédnout. Podle tradice se nevěsta třikrát za večer převlékla do svého nejlepšího oblečení. Potom přešli na téma, kvůli kterému přišli. Nejčastěji se používalo spojení „u vás je zboží, u nás je kupec“. Pokud se ženich rodičům nelíbil, pak se vymluvili na mladost nevěsty. Pokud se ženich rodičům zamlouval, začala se domlouvat ekonomická stránka budoucí rodiny. V dnešní době je to známo jako předmanželská smlouva. V ní bylo dohodnuto, kolik peněz dají rodiny, pokud budou novomanželé bydlet sami, nebo co se stane v případě, že žena opustí svého muže. Pokud byla nevěsta bohatá, museli dohazovači přijít několikrát, aby přemluvili rodiče nevěsty ke svatbě. Pokud byla nevěsta staršího věku nebo nebyla krásná, mohli její rodiče se svatbou souhlasit při první návštěvě. Pokud byla nevěsta krásná a měla slušné věno, museli dohazovači přijít víckrát, aby dostali odpověď. Odpověď šli sami rodiče nevěsty do ženichova domu. Pokud rodiče souhlasili, domluvilo se datum ohlášek a datum svatby. [19] [21]

V dnešní době, pokud ženich dodržuje některé tradice, probíhá сватовство návštěvou ženicha u rodičů nevěsty. Předpokládá se, že nevěsta nemá žádné námítky proti svatbě. Aby mohl ženich jít požádat o ruku, musí koupit dvě kytice. Jednu pro svou nastávající a druhou pro svou budoucí tchyni. Musí se vhodně obléci a upravit. V Ruské Federaci se prakticky žádná slavnostní hostina neobejde bez alkoholu. Ovšem při сватовству není vhodné vyžadovat alkohol, ale ani ho odmítat. První sklenici musí budoucí ženich vypít do dna, další může vypít nadvakrát, třetí sklenku může odmítnout. [19]

2.3.2 Смотрины невесты

Této etapě svatby předchází сватовство a prohlídka domu ženicha. Obřad se konal v domě nevěsty nejčastěji týden po сватовству. Až do 15. století ženichu nepříslušelo účastnit se tohoto děje. Poprvé viděl svoji

nastávající až v den венчания. Za kvalitu nevěsty zodpovídala žena, která prováděla prohlídku nevěsty. Většinou roli této ženy na sebe brala matka ženicha nebo jiná žena příbuzenského vztahu s ženichem. Později, okolo 16., 17. století, se prohlídky nevěsty účastnilo celé příbuzenstvo ženicha, dokonce i ženich sám. Pro příbuzné bylo toto první setkání s nevěstou i s její rodinou. [22]

Pro tento obřad si nevěsta oblékala nejlepší šaty, přes obličej měla přehozen závoj. Vyslaná žena, která prováděla prohlídku nevěsty, konverzovala s nevěstou, aby zjistila, zda je nevěsta chytrá, má vhodné mravy, atd. Lidé, kteří se účastnili tohoto děje, mohli po nevěstě chtít, aby se prošla. Zjišťovali tak, zda není chromá. Občas chtěli, aby nevěsta předvedla, jak se umí postarat o domácnost. Otec ženicha mohl sundat závoj z nevěstiny tváře, aby se podívali, jak vypadá. Ženich a nevěsta se poté procházeli společně a příbuzní pozorovali, jak se na sebe dívají. [22]

Při смотревах byla nevěsta povinna mlčet. Když byla upovídaná, považovalo se to za její nedostatek. Pokud otec ženicha s výběrem nevěsty souhlasil, políbil ji na obě líčka. [22]

Čas od času se stávalo, že se za nevěstu vydávala nějaká její příbuzná, nebo služka. Dělo se tak, pokud měla nevěsta nějaký fyzický nedostatek. To, že byl ženich podvedený, se dozvěděl až v den венчания. Pokud existovaly důkazy o tom, že ho rodina nevěsty oklamala, bylo manželství zrušeno. Nicméně většinou byl sňatek, i přes oklamání ženicha, uzavřen. A tak se často ubíral k tomu, že svojí ženu opakovaně bil nebo se z něho stal alkoholik. Nebo mohl muž poslat svojí ženu do kláštera. [22]

Pokud mohla rodina ženicha nesouhlasit s výběrem nevěsty, pak mohla i rodina nevěsty nesouhlasit s výběrem ženicha. V takovém případě odešla nevěsta do komory a shodila svůj oděv. [22]

Pokud vše skončilo úspěšně, zakončil se tento obřad hostinou. Při této hostině se zpívaly humorné písně. Po ukončení hostiny doprovázely ženicha domů přítelkyně nevěsty. Jak bylo zvykem, byl ženich povinen je pozvat domů a pohostit je. [22]

Po skončení смотрин, než se nevěsta ukázala ženichovi, sundala svůj závoj a hodila ho na svíčku, která byla zapálena před ikonou. Cílem bylo

svíčku uhasit. Poté jí dali na hlavu šátek, kterým jí zakryli obličej. Ženich jí poté šátek z obličeje sundal. Pokud se mu nevěsta líbila, vypil sklenku s medovým nápojem, který mu nabídla matka nevěsty. V opačném případě upil jen doušek a vrátil sklenici matce nevěsty. [22]

V dnešní době probíhají смотрины poněkud volněji, asi jako ostatní etapy svatby. Na hostinu se zvu kamarádi, rodiče i blízcí příbuzní. Lidé nosí nevěstě dárky. Nikomu nevádí, pokud se obřad provádí „po staru“. Nevěsta se může objevit na oslavě se zakrytou tváří, a to hned v několika variantách. Může poprosit kamarádky, které jí jsou podobné, aby se také zakryly. Ženich a jeho rodiče pak musí vybrat tu správnou nevěstu. Jinou z variant je, že blízká osoba ženicha, otec nebo kamarád, popisují nevěstu a ženich jí musí podle jejich popisu nakreslit. [23]

V současné době se obřad смотрин poněkud změnil, nicméně to nebrání tomu, aby to byla jedena z nejvýznamnějších etap svatby. [23]

2.3.3 Рукобитие (помолвка)

Pokud rodiče nevěsty souhlasili s výběrem ženicha, nic nebránilo tomu, aby se plány svatby probraly veřejně. K tomuto účelu sloužil obřad nazvaný рукобитие, který začali pomalu organizovat rodiče ženicha i nevěsty dva až tři dny po сватовству. Tomuto obřadu se obvykle říká „dohoda“. [24]

Dohoda obvykle probíhala čtrnáct dní po сватовству v domě nevěsty. Účastnila se ho prakticky celá vesnice. Bylo zde pohoštění pro hosty. Rodiče ženicha a nevěsty se zde domlouvali na datu svatby, na tom kdo bude družka i na dalších důležitých věcech, jako jsou výlohy na svatbu, množství darů nebo věno nevěsty. [24]

Ženich a jeho celá rodina přijížděli k nevěstě domů. Zde se psal zápis o tom, na čem se obě strany dohodly. V této dohodě byly zapsány jména, věno, smluvní pokuty. Někdy zde bylo napsáno, že muž nesmí bít svojí ženu. Vše bylo doprovázeno oslavou. Někdy se za tímto účelem pronajímala celá sídla, která byla speciálně pro tyto příležitosti určená. Ženich při této příležitosti dal nevěstě prsten. Což platilo u všech sociálních tříd. Ženich také objednával

snubní prsteny. V prstenu nevěsty byly vyryty iniciály ženicha a datum svatby. V prstenu ženicha bylo také datum svatby s iniciály nevěsty. [24]

Až za vlády Kateřiny II. Posvátný synod spojil obřad zasnub s obřadem венчания. Nicméně рукобитие zůstávalo důležitým obřadem, který dával najevo, že se chtějí dva milující se lidé vzít. Neuzavření sňatku po tom, co už proběhl tento obřad, se bralo za nemyslitelné. [24]

Druhý den nevěstě dávali ikony spolu s věnem, které se převezlo do domu ženicha. Celé věno se do ženichova domu převezlo v období mezi dnem dohody a венчанием. V kupeckém prostředí vozili věno do domu ženicha v pěti dnech. První den se dovezly ikony a samovar, druhý den se dovezlo nádobí, třetí den postel, čtvrtý den nábytek a pátý den přijela matka nevěsty nebo teta se soupisem věna. Pátý den také přijela dohazovačka, která přivezla krůtu v čepičce. S věnem je vítala matka ženicha, nebo jeho starší sestra, která už byla vdaná. V šlechtických rodech nebylo převezení věna doprovázeno těmito rituály. [24]

V dnešní době je celý tento obřad brán jako dohoda mezi rodiči nevěsty a rodiči ženicha o výlohách na svatbu a darech pro novomanžele. I tak se tento obřad prakticky nekoná, neboť mladá generace si spoustu věcí zařizuje sama a není tolik závislá na starší generaci. [25] [26]

2.3.4 Вытие

Tento obřad se také nazývá „týden“, právě proto, že většinou trvá týden, někdy se ovšem protáhne i na 14 dní. Jde o rituální pláč. V tuto dobu se chystalo věno. V severních tradicích při tomto obřadu nevěsta naříkala. V jižních oblastech každý večer ženich přicházel s kamarády do domu nevěsty, kde zpívali a tančili. Ženich byl povinen přivést nevěstě dary. Cílem tohoto obřadu bylo ukázat ženichovi, že se nevěstě u rodičů žilo dobře, nicméně je čas odejít. Nevěsta se loučila s rodiči, s kamarády a se svobodou. [24]

2.3.5 Девичник и мальчишник

Před svatbou se sejde ženich se svými kamarády a nevěsta se svými kamarádkami a uspořádají loučení se svobodou. Tato akce symbolizuje

loučení se svobodným životem a zároveň přechod k životu dospělého člověka a k rodinnému životu. [27]

Tato tradice je známá už z dávných dob. Vzhledem k tomu, že dříve vybírali partnera pro své dítě rodiče, nemůže se mluvit o vždy šťastném manželství. A proto se uskutečňoval tento obřad, kdy ženich se svými kamarády a nevěsta se svými kamarádkami oplakávali šťastné svobodné dny. Dělal se to i v případě, že se manželství uzavíralo z lásky. Tradice je tradice. [27]

Mnoho tradic je spojeno s loučením se svobodou nevěsty. Девичник začínal několik dní před svatbou a obvykle se protáhl až do samotného венчания. По сватовству nemusela být nevěsta radostná a smát se, a čím více se blížila svatba, tím více její smutek rostl. Když přišel čas девичника, tak nevěsta musela plakat a zpívat tesklivé písně. Její slzy se považovaly za povinný atribut tohoto obřadu. Slzy byly důležité proto, aby bylo manželství šťastné. Aby měli jistotu, že nevěsta bude plakat, často si pronajímali speciální ženu, která měla bohatou zkušenost ve vyvolávání slz. Jelikož bylo takových žen málo, byly velice ceněné. [27]

Sbor kamarádek pod vedením pronajaté ženy, nutil nevěstu k slzám i za okolností, že ona sama to nechtěla. Celé dny seděly, zpívaly písně, pily a jedly. Když je nebo rodiče nevěsty, takové trávení času začínalo unavovat, poslali nevěstu k příbuzným, aby si poplakala u nich a postěžovala si na těžký osud dívky. [27]

K této tradici patří beze sporu i dárky. Jak ty, které darovali nevěstě, tak i ty, které darovala sama nevěsta. Věřilo se, že čím déle budou nevěstu obdarovávat, tím šťastnější bude manželství. Tímto způsobem se snažili odehnat zlé síly a závistivé lidi, aby neubližovali rodině nevěsty. Proto čím více byl někdo zlý, tím více dostal darů od nevěsty. Bylo důležité věnovat dary v páru, jako třeba dva šátky atd., značilo to, že nevěsta už nikdy nebude sama. [27]

Pozdě večer před samotným dnem svatby se prováděla rituální návštěva lázně nevěstou. Její kamarádky, které nepřestávaly zpívat, jí rozplétaly cop, svlékaly, myly a šlehaly metlou, kterou pro ni přinesl její

nastávající. Návštěva lázně symbolizovala smytí všeho, co bylo dříve, aby nevěsta mohla očištěná vejít do nového života - do života rodinného. [27]

Velmi často s nevěstou na tuto noc zůstávaly její kamarádky. Před spaním opět zpívaly písně a vzpomínaly na bývalý život. Ráno nevěsta seděla v nejvzdálenějším koutě místnosti, který byl u východní stěny naproti dveřím, a kamarádky jí česaly a splétaly vlasy do copu. Poté byla řada na rodičích, přicházeli k ní a žehnali jí, četli jí modlitby a pronášeli řeči, kterými jí přáli štěstí v manželství. Matka nevěstě předávala talisman, tzv. rodinnou relikvii. Tato relikvie se předávala v rodě po ženské linii. Matka ji vždy předala své dceři. Většinou se jednalo o nějakou drahocennou věc. Nevěsta pak byla povinná tuto věc opatrovat a předat jí své dceři, když se vdávala. [27]

Po skončení rodičovského žehnání se nevěsta vypravila na cestu k sousedům. Klaněla se jim a loučila se s nimi. Potom přijel ženich, aby nevěstu unesl na obřad венчания. [27]

Poslední večer před svatbou přišli kamarádi ženicha k němu domů, aby ho doprovodili do rodinného života. V podstatě se to neodlišuje od současného loučení se svobodou ženicha, na rozdíl od loučení se svobodou nevěsty, které se změnilo. Rozlučka se svobodou muže probíhala bez slz. Poté, co si muž vzal ženu, zůstávali bydlet u jeho rodičů, ale jen do doby, než se jim narodilo dítě. Poté se od rodičů odstěhovali. Mladší syn zůstával s rodiči bydlet vždy. Neopouštěl své rodiče ani své kamarády a nemusel se stěhovat do cizího domu. Což byla také příčina, proč neměl důvod plakat, vždyť jeho příbuzní i jeho kamarádi zůstávali s ním. Stejně tak jako při rozlučce nevěsty s kamarádkami, tak i zde ženich s kamarády vzpomínal na mládí a připravovali ho na rodinný život. Takové důvěrné rozhovory se neobešly bez „sklenice čaje“. Díky tomu byla atmosféra čím dál více veselejší. Rozlučka se svobodou často končila až pozdě v noci. Ženich se ráno, po požehnání rodičů, vypravil za nevěstou. [27]

V současné době většinou iniciativa udělat rozlučku se svobodou, pramení od kamarádů nevěsty a ženicha a ne od nich samotných. Dnes už na rozlučce se svobodou nevěsty nikdo nepláče, ledaže to jsou slzy štěstí, protože si nevěsta sama vybírá, koho si chce vzít. Dokonce se ani nemusí

loučit s rodinou a kamarádkami, protože se s nimi často stýká. Naopak v současné době se častěji stěhuje ženich ke své milé. Dnes se vyskytují myšlenky, že na rozlučku se svobodou se může pozvat větší okruh přátel než na samotnou svatbu. Na rozlučce se svobodou darují kamarádi nevěstě a ženichu dárky. Většinou se jedná jen o symbolické dary. [27]

Dodnes se rozlučka nevěsty a ženicha provádí odděleně. U nevěsty na rozlučce jsou jen ženy a u ženicha jen muži. [27]

2.3.6 Свадебный поезд

Svatebnímu konvoji vždy patřila zvláštní pozornost. Dříve se jezdilo na tzv. trojkách. Bylo to koňské trojspřeží. V dávných dobách neexistovalo, aby trojka odvezla účastníky svatby pouze na obřad венчания a poté na svatební hostinu. Bylo zvykem, že se také s elegancí projížděli po městě. Čím více bylo povozů, tím se svatba pokládala za bohatší a život manželů byl prý úspěšnější. [28]

Když se ženich vypravil za nevěstou, probíhalo to v následujícím pořadí. Nejdříve nesli bochník chleba, potom jel družka na koni, pokud bylo léto. V zimě jel na saních, nebo na stuhami ozdobeném voze. Vesele zvonily zvonečky a rolničky, jejichž zvonění mělo zahnat zlé síly. Poté kněz držící v rukách kříž, potom jeli bojaři a následováni ženichem. Po příjezdu k nevěstě na dvůr všichni vešli do domu nevěsty postupně podle hodnosti. Otec nevěsty i hosté je vítali s poctou. [28]

Před odjezdem na венчание družka žádal u rodičů nevěsty požehnání pro novomanžele. Požehnali jim slovy: „Bože, požehnej!“ Pak vzali nevěstu za ruku a předali ji do ruky ženicha. Ženich posadil nevěstu do kočáru, k ní posadil dvě dohazovačky a sám si sedl na koně, nebo do svého kočáru. Otec nevěsty a hosté se vrátili do domu, kde čekali na zprávu o zdařilém uskutečnění венчания. Po skončení венчания se celý konvoj vypravil do domu ženicha, kde probíhala hlavní oslava. [28]

V 19. století ženich utratil spoustu peněz, aby nachystal ohromný konvoj. Většinou byl tvořen z půldruhé desítky kočárů, které byly ozdobené stuhami, hračkami a panenkami. V těchto kočárech jeli všichni příbuzní a kamarádi ženicha. Mimo to jeli v konvoji ještě další kočáry, které vezli cikány.

Ti zpívali veselé písně na počest nevěsty a ženicha. Po vyzvednutí nevěsty jel konvoj k církvi, kde probíhalo венчание. Potom unavené hosty vozili kočí, kterým slíbili dobrý honorář, po městě až je nakonec dovezli do domu ženicha na hlavní veselí. [28]

Po velké říjnové socialistické revoluci národ na dlouho zapomněl na svatební konvoj. Vlastenecká válka, kolektivizace, represe 30. let, druhá světová válka přinutili Rusy zapomenout na svatební oslavy. Teprve v 70. letech se tradice svatebních průvodů obnovily. U mnohých novomanželů byli příbuzní a kamarádi, kteří měli svá auta, takže je poprosili, aby je vezli. Auta se ozdobila panenkami a stuhami. Rolničky a zvonečky se už nevěšely, ale po dobu jízdy se troubilo na klakson, aby všichni věděli, že jede svatební konvoj. Po zápisu do matriky jeli novomanželé k nějakému významnému památníku, aby k němu položili květiny. Tato tradice se zrodila po druhé světové válce, kdy prakticky každá rodina měla ve válce nějakého člena rodiny. Postupem času se toto stalo tradicí, kdy novomanželé vyjadřují úctu padlým, kteří jim tím dali možnost žít ve své zemi. [28]

Dnes můžeme vidět svatební konvoj jako automobily pro novomanžele a autobusy pro svatební hosty. Mohou se dnes vidět i kočáry, letadla, motocykly nebo čluny. Všechno je to závislé jen na prostředcích a fantazii. [28]

2.3.7 Свадебный выкуп

Výkup nevěsty je asi nejzajímavější tradice svatby. Hlavní smysl této tradice je, aby se pobavili účastníci na svatbě a také aby se všem dokázalo, a hlavně nevěstě, že je ženich hoden nevěsty. [29]

Ve stanovenou dobu byl ženich se svými příbuznými a celým průvodem u nevěsty před domem. Jenže nemohl jen tak přijít k nevěstě. Přístup k nevěstě mu zahrazovali a chtěli po něm výkupné. A zde začínaly známé svatební dražby. [30]

Dražby se konaly ve velmi vtipné formě. Hlavní roli při výkupu měl svědek ženicha a svědkyně nevěsty, mezi nimi se odehrávaly hlavní dražby. Přístup k nevěstě se vykupoval různými pohoštěními a penězi. Tato tradice

měla veliký význam, chtěli tím poukázat na to, že brát si ženu je vážná věc, a je nutné si nevěstu zasloužit. [30]

Zábrany stavěli na prvním místě, kde to bylo možné. Čím více bylo zábran, tím to bylo vše zajímavější. Na prvních zastávkách na ženicha a jeho kamarády čekali sousedé a kamarádky nevěsty. Zde se musel vykoupit svědek. Mimo to se musel i ženich účastnit různých soutěží, splňovat různá zadání, až se postupně dostal do domu nevěsty. [30]

V domě na něho čekala mladší sestra nebo bratr nevěsty. Zde ženich potřeboval, aby mu děti ukázaly jeho vyvolenou. Děti mu na to odpovídaly, že nejdříve musí vykoupit cop nevěsty. Na výkup ženich používal hračky nebo sladkosti. Když se toto dořešilo, svědkové mu nahlas řekli, že je to dohodnuto. Svědkyně mu tedy chtěla ukázat jejich nejcennější zboží - nevěstu. Když už to vypadalo, že má ženich všechny zkoušky za sebou, ukázaly se dvě dívky, zakryté závojem. Ženich musel poznat, která je dívka, co si chce vzít. Když uhodl, která to je, pak se teprve mohl postavit po boku své milé. [30]

Poslední etapou výkupu, byl výkup stolu. Na stůl dávali pohoštění, které se rozdávalo po ukončení výkupů a po popřání rodičů. Ted' už zbývalo nevěstu a ženicha pouze oddat. [30]

V současné době se spousta nevěst nepřipravuje na svatbu doma, ale chodí do salónů. Každopádně v době, kdy za ní přijíždí ženich, musí být nevěsta doma. Při příchodu ženicha ho očekávají nevěstiny kamarádky, které ho nepustí dále dřív, než složí výkupné. Můžou to být květiny, bonbóny, v posledních letech to jsou převážně peníze, které ženich poskytuje jako výkupné. Potom ženich musí projít několika veselými úkoly, aby se dostal k nevěstě. Aby byl proces výkupu co nejzajímavější, vytvářejí ho podle předem udělaných scénářů. Je několik variant jak vybrat scénář. První je nejjednodušší, a to najít scénář na internetu nebo v knize a provést ho přesně podle toho, jak je napsaný. Druhou variantou je, vymyslet si vlastní scénář. Což je záležitost, která je velice puntičkářská. Aby člověk vymyslel dobrý scénář, potřebuje výborný smysl pro humor, také dostatek fantazie a vnímavosti. Na vytvoření vlastního scénáře je potřeba dostatek času. Poslední varianta je obrátit se s vytvořením scénáře na specialisty. [31]

Dodnes je výkup jedna z nejznámějších a nejzachovanějších tradic. Tradice má hluboký smysl - nevěsta odchází z domu, ženich děkuje rodičům, skládá za nevěstu výkupné a rodiče jim poté žehnají. [31]

2.3.8 Венчание

Венчание je obřad požehnání svazku církví. Jedná se o jednu ze sedmi svátostí ruské pravoslavné církve. Podle církevních dogmat byl pojem manželství ustanoven už v ráji. V církvi dlouhou dobu obřad венчания vůbec neexistoval. V dávných dobách stačilo oznámit svůj záměr na schůzi církevní organizace. Potom se manželství bralo za uzavřené a už nemohlo být zrušeno.

Postupně se pak pojem svatebního obřadu rozvíjel. Pro uzavření manželství bylo potřeba, aby snoubencům dal požehnání kněz. Asi od 10. století pár, který se chtěl vzít, musel k přijímání na hlavní bohoslužbu - liturgii. Od těchto dob začal obřad венчание. [32]

Až do 17. století byl církevní sňatek záležitostí spíše vyšších vrstev. Až ke konci století začalo pronikat mezi všechny vrstvy obyvatel. Od dob Petra I. až do března roku 1917 se považoval sňatek za právoplatný, pouze pokud byl uzavřen obřadem венчания. [33]

Dnes se před samotným obřadem ještě uskutečňuje obřad církevních zasnub. V starších dobách se zasnuby dělaly dříve. Byla to vlastně dohoda o budoucím manželství. Při zasnubách se mohlo manželství ještě zrušit, nicméně k tomu musela být uvedená vážná příčina. Pokud nebyla k takovému kroku uvedená příčina, tak strana, která zrušila svatbu, musela vyplatit velkou kompenzaci. [32]

Na místo, kde se konají církevní zasnuby, se přinese kříž a evangelium. Nevěsta a ženich stojí odděleně od sebe, nevěsta nalevo a ženich napravo. Kněz pak postaví ženicha a nevěstu doprostřed a spojí jejich ruce epitrichilionem. Poté kněz žehná páru zažehnutými svícemi. Pár musí vzít svatební svíce, ale ještě před tím se musí pokřižovat. Ruka, ve které se drží svíce, musí být přikryta bílým šátkem. Kněz pak odchází k oltáři pro prsteny a vrací se s nimi k ženichu a nevěstě. Nevěsta a ženich si vyměňují prsteny třikrát, je to symbol upevnění dohody, která byla schválena rodiči. [32]

Po ukončení zasnub dovede kněz pár doprostřed kostela a postaví je na podnoží před analog s křížem a evangeliem. Tento proces probíhá při zpívání církevního chvalozpěvu „Sláva tobě, bože náš, sláva tobě!“ Podnoží si přináší obvykle samotní novomanželé, nebo jejich příbuzní. Jako podnoží může posloužit nějaká bílá tkanina. [32]

Před začátkem венчания se kněz ptá páru, zda jsou přesvědčení o svém rozhodnutí se vzít, jestli to neslíbili někomu jinému. Poté, co mu odpoví, kněz přechází k samotnému obřadu. [32]

Ze začátku čte kněz modlitby a prosí u boha požehnání pro novomanžele. Také prosí o lásku a mír v jejich rodině. V modlitbách připomíná biblické páry, které žili dlouho a šťastně v manželství. Poté přichází řada na položení věnců na hlavu nevěsty a ženicha. Věnce mohou držet svědci, někdy je ovšem pokládají na hlavy novomanželů. Tyto věnce slouží jako symbol božského požehnání a spojení manželů. [32]

Po modlitbě „Otče náš“ pijí ženich a nevěsta ze společné číše červené víno, posvěcené knězem. Společná číše symbolizuje spojenost manželů. Nevěsta má povinnost dopít víno až do poslední kapky. [32]

Nakonec novomanželé spolu s knězem obcházejí třikrát dokola analog. Kruh je starodávný symbol věčnosti, což symbolizuje, že od teď jsou novomanželé spojení navěky. Poté jim kněz sundá věnce. [32]

Přesto, že je takto obřad венчания u konce, v současné době se obvykle provádí krátká modlitba o novomanželech. Po modlitbě jim kněz žehná pomocí ikon. [32]

Po ukončení obřadu se někdy jako znak radosti rozezní kostelní zvon. [32]

2.3.9 Свадебный пир, княжеский пир

Druhý název je odvozen od toho, že se ženichovi říkalo kníže- князь a nevěstě kněžna- княгиня.

Po ukončení венчания odvezl ženich svojí manželku k sobě domů. Po cestě se manželé, jejich kamarádi a maškarní průvod stavili u rodičů nevěsty. Zde novomanželé dostávali dary a maškaráda zahrála pozvání rodičům nevěsty na oslavu do ženichova domu. Z pravidla se rodiče nechávali

přemluvit, ale v některých krajích bylo pravidlem, že rodiče nevěsty nebyli první den na svatební hostině. Nicméně pozvali všechny hosty na oslavu k sobě domů druhý den. [35]

Poté se svatební konvoj vydal k domu ženicha, kde bylo vše připraveno ke svatební hostině. Při svatební hostině se vtipkovalo a pronášely se přípitky. Hostina trvala dva nebo tři dny. Druhý den se všichni přemístili do domu nevěsty, kde pokračovala hostina. Pokud hostina trvala tři dny, pak se třetí den pokračovalo opět u ženicha doma. [35]

Rodiče ženicha je vítali chlebem, který byl položen na utěrce. Tuto utěrku speciálně pro příležitost svatby vyšívala nevěsta. Ženich i nevěsta odkusovali kousek chleba, aniž by se ho dotýkali rukama. Bylo známo, že kdo ukousl větší díl chleba, byl v rodině dominantní. [35]

Svatební hostina se odehrávala v největší místnosti domu. Celá hostina byla divadelní hra, ve které se používaly tradiční scény a veselé improvizace. Pokud bylo hostů hodně, odehrávala se hostina ve více místnostech, nebo dokonce na dvoře. Stoly se stavěly od nejvzdálenějšího rohu u východní stěny naproti vchodu. V tomto rohu seděla nevěsta s ženichem a jejich rodiče, družka a nejváženější hosté. Ostatní hosté byli usazováni podle toho, jak přicházeli. Hospodář řezal chléb, sypal ho solí a dával ho příchozímu hostu. Poté proběhl přípitek a hostina začínala, nicméně než si hosté sedli, nevěsta je všechny obešla s podnosem a vybrala dary. Na oplátku hostovi nalila něco slabě alkoholického. Po vypití ho políbila a šla k dalšímu hostovi. Pokud host neměl dárek, dala mu napít, ale nepolíbila ho. [35]

Večer tchyně, nebo dohazovačka připravila postel pro první noc novomanželů. Tuto postel musel ženich také vykoupit. Následně proběhlo uložení manželů, mezitím pořád probíhala svatební hostina. Ráno novomanžele budil družka. Aby ukázal počestnost nevěsty, ukázal hostům prostěradlo se skvrnou krve. Existoval ještě jiný způsob jak zjistit, zda bylo děvče pannou. Ráno ženichovi připravila tchyně kaši. Pokud ženich jedl kaši od středu, znamenalo to, že byla nevěsta počestná. V opačném případě, kdy jedl kaši od kraje, nebyla již nevěsta před svatební nocí pannou. Pokud se ukázalo, že nevěsta nebyla počestná, vysmáli se jejím rodičům, že se chtěli zbavit nepočestné dívky. Mazali dehtem vrata jejího rodného domu. [35]

Druhý den obvykle nevěsta plnila stanovené obřadní děje. Jeden z nejznámějších dějů bylo hledání nevěsty. Schovala se někde v domě a někdo z jejího příbuzenstva nebo hosté ji museli najít. Dalším dějem bylo nasazování nevěstě кики. Кика byl čepec, který nosily provdané ženy. Tento děj byl obdobou českého čepení nevěsty. Jedním z důležitých obřadů byl příjezd ženicha k tchyni. Tchyně mu dala připravené jídlo zakryté šátkem. Jídlo musel vykoupit tak, že dal na šátek peníze. [35]

Svatební hostina se ukončovala modlitbou, obdarováním a vyprovázením hostů. [35]

Dnes se svatební hostina odehrává jinak. Většinou se koná v restauraci nebo kavárně. Má to své výhody. Nemusí se nic připravovat, stačí jen vědět, na jakou úroveň obsluhy mají rodiny finance. [35]

Většinou na svatebních hostinách účinkuje profesionální vedoucí tzv. тамада, který novomanželům předloží několik verzí scénáře provedení hostiny. Je zapotřebí s ním pouze domluvit ideální scénář. Тамада je moderní verze дружки. Termín тамада pochází z gruzínského jazyka. Je to organizátor slavnostní hostiny, velké akce. V úzkém slova smyslu je to vedoucí svatební ceremonie. Této role se zhostil nejstarší a nejmoudřejší muž. Původní termín právě označuje nejstaršího muže na hostině. [35] [34]

V dnešní době se objevilo několik nových tradic, jako například házení kyticí neprovdaným kamarádkám. Ta, která kytici chytne, se co nejrychleji vdá. Objevila se tradice prvního tance novomanželů. K prvnímu tanci se spousta párů připravuje dopředu a sami si vybírají hudbu, na kterou budou tančit. Další současnou tradicí je tanec nevěsty s otcem a tanec ženicha s matkou. [35]

2.4 Carská svatba

Carská svatba se formovala od dávných dob. Při jejím vzniku se neuplatňovaly jen křesťanské zvyky (венчание в церкви), ale i zvyky pohanské. Ve středověku se carská svatba od rolnické výrazně neodlišovala. Carská svatba byla brána velice vážně, neboť carevna měla po svatbě porodit následníka trůnu. Z tohoto důvodu byl důležitý její výběr. Na Rusi bylo zvykem, že se car ženil z lásky. Nejcennější na nevěstě byla krása a zdraví.

Příkladem sňatku z lásky může být svazek cara Ivana Hrozného (Ивана Грозного), který se oženil s dcerou kupce, nebo manželství Alexeje Michajloviče (Алексея Михайловича), který si za ženu vybral Marii Miloslavskou (Марию Милославскую). Ta sice patřila k šlechtickému rodu, ale než se provdala za cara, prodávala houby na trzích. [36]

Když se car rozhodl, že se chce oženit, poradil se napřed s církevním patriarchou a s bojary. Poté, co dostal jejich souhlas, začal si vybírat nevěstu. Výběr nevěsty nebyl lehký. Na všechny strany země se rozeslala zpráva, že se bude vybírat nevěsta pro cara. Šlechtici byly povinni přivést své dcery do nejbližšího velikého města. Jejich skrývání bylo zakázáno. Místní vláda a zplnomocnění představitelé z hlavního města přichystali смотрины. Byly vybrány nejkrásnější dívky a ty pak odjely do Moskvy. Když se car Ivan Hrozný (Иван Грозный) ženil poprvé, přijelo do Moskvy jeden a půl tisíce dívek. Na jeho třetí svatbu přijelo dokonce více jak dva tisíce dívek. Car si je všechny prohlédl a ze dvou tisíc kandidátek si vybral 24 dívek, ze kterých nakonec vybral 12 nejvhodnějších. Tyto dívky prošly kontrolou doktora a porodních bab. Ti měli za úkol zjistit, zda jsou dívky zdravotně v pořádku. Až po kontrole si car vybral dívku jménem Marfu Sobakinovou (Марфу Собакину). [36]

Zvolenou dívku odvedli do carského paláce. Zde ji učili, jak se chová carská nevěsta. Na hlavu jí nasadili korunu, nazývali ji carevnou a dali jí nové carské jméno. Do všech církví země se odeslaly zprávy, aby se modlili za carevnu. Poddaní jí museli slíbit věrnost. Od této doby se její pozice brala vážně. Ani rodiče jí nesměli dále nazývat dcerou, ale carevnou. Její rodina zůstávala u dvora a podílela se na chodu státu. Problémy nastaly, když se car oženil víckrát. V takovém případě docházelo k neshodám mezi jednotlivými rody. [36]

V carském dvoře se našli i lidé, kteří byli zcela proti nevěstě. Báli se příchodu nových a vlivných lidí. Nejednou se stalo, že žena cara náhle umřela. První tři ženy cara Ivana Hrozného (Ивана Грозного) byly otrávené. S první z nich se car dokonce nestihl oženit. [36]

Car Alexej Michajlovič (Алексей Михайлович) si z dvou set dívek vybral Jefimiju Vsjevoločskuju (Евфимию Всеволожскую). Jako symbol

zasnoubení jí předal šátek a prsten. Když poté dívku učili, jak být carevnou, stáhli jí vlasy při nasazování koruny tak silně, až z toho omdlela. Její nepřátelé prohlásili, že trpí padoucnicí. Z tohoto důvodu se svatba nekonala. [36]

V předvečer svatby šel car s bojary do Uspenského soboru na bohoslužbu. O požehnání boha šel žádat i do jiných chrámů. Samotná svatba měla několik etap. Začínala přípravami, poté následoval svatební přejezd, венчание a vše zakončovala svatební hostina. Ráno v komnatách carevnu oblékali a dávali jí na hlavu dívčí korunu. Mezitím se oblékal i car. Slavností vyjití cara z paláce doprovázelo několik lidí. Jako první šel jeho duchovní otec, slavnostní průvod následován carem, kterého doprovázel vojenský velitel. Nakonec šli bojaři a ostatní lidé nižší vojenské hodnosti. Kněží kropili jejich cestu svěcenou vodou. [36]

Účastníci svatby vešli v Zolotuju palatu a posadili se. V Granovituju palatu vešla nevěsta a postavila se na speciální místo. Vedle nevěsty si sedl jeden z předních kněží. Když do místnosti vešel car, podal ruku knězi, pomohl mu vstát a sedl si na jeho místo vedle své nastávající manželky. Manželka vojenského velitele česala nevěstě vlasy, zapalovaly se zde svatební svíce, družka krájel sýr a hostil všechny zúčastněné. Příbuzní cara žehnali snoubencům, rodiče nevěsty se s ní loučili. [36]

Odchod cara ke svatebnímu průvodu doprovázelo zvonění po celé Moskvě. К венчанию jel car na koni a nevěsta na saních. Nikdo jim nesměl přeběhnout přes cestu, protože to nosilo smůlu. U jižních dveří Uspenského soboru sesedl car z koně a nevěsta sestoupila ze saní. Do chrámu vešli v doprovodu velitele a přátel. Postavili se naproti carským vratům. Ženicha přidržoval družka a nevěstu starosvatka. Během венчания pili car a carevna víno z nádoby, kterou poté car rozbil o zem. Tato nádoba představovala vraha rodinného štěstí, se kterým nebylo možné mít slitování. Na začátku 17. století prováděl венчание první kněz Blagověščenského soboru. Na konci венчания posadil novomanžele na lavičku a sdělil jim krátké ponaučení. Museli žít v míru, žena musela poslouchat muže, museli chodit do kostela. Poté bral carevnu za ruku, její ruku předal do ruky cara a požádal je, aby se políbili. [36]

Svatba končila svatební hostinou. Bylo zvykem, že novomanžele nic nejedli. Když nesli na stůl třetí chod, postavili před novomanžele upečené kuře. Družka kuře zabalil do ubrusu a odnesl ho do slamníku. Novomanžele ho následovali. Jelikož celý den nic nejedli, zde se pohostili na pečeném kuřeti. Matka nebo manželka velitele si oblékla kožich naruby, srstí ven a přála manželům tolik dětí, kolik je chlupů na kožichu. Poté všichni odešli a nechali novomanžele o samotě. Muži dále slavili, ale ženy trávily celou noc okolo slamníku. Ráno podle tradice šli car a carevna do lázní. Po jejich návratu snídali kaši, speciálně pro ně připravenou. [36]

Tímto svatební veselí nekončilo. Druhý den proběhlo венчание v Granovité palátě zakončené obědem ze strany cara. Třetí den probíhal oběd ze strany carevny. Čtvrtý den proběhl oběd pro vrchního kněze a ostatní duchovní. Celá svatba byla doprovázena štědrostí. Pohoštěné byly i nižší vrstvy. Vězni, kteří nespáchali závažné přečiny, byli propuštěni. [36]

2.5 Svatba a umění

2.5.1 Malířství

2.5.1.1 Zobrazení carské svatby:

2.5.1.1.1 «Выбор невесты царём Алексеем Михайловичем»: Григорий Семенович Седов

G. S. Sedov (Г.С.Седов) tento obraz namaloval v roce 1882 a v současné době je vidět v Moskvě v Treťjakovské galerii. Jeho inspirací byl text od S. M. Solovjeva (С.М.Соловьёва), který psal o šesti dívkách, ze kterých si car vybral dívku Jefimiju Vsjevoložskuju (Евфимию Всеволожскую). Na obraze stojí nejspíše úplně vlevo v modrém kabátu naproti carovi. Od ostatních dívek se liší svým vzrůstem, chudším oděvem i spuštěnými rukama. Dalších pět dívek mají ruce složené pod prsy. [37]

2.5.1.1.2 «Выбор царской (великокняжеской) невесты»: Илья Ефимович Репин

Образ был namalován v letech 1884-1887. Kresba je ve stylu realizmu. Je zde ukázáno, jak si car vybírá svojí nastávající ženu. [38]

2.5.1.1.3 «Выбор невесты царем Алексеем Михайловичем»: Маковский Константин Егорович

Образ je z roku 1887 a v současné době je vystaven v Petrohradě ve Státním ruském muzeu. Na obraze je zachycen Alexej Michajlovič (Алексей Михайлович), který si vybírá nevěstu. [39]

Při ženitbě cara Alexeje Michajloviča (Алексея Михайловича) sehrál velikou roli bojar B. I. Morozov (Б. И. Морозов), který se chtěl zbavit carské nevěsty. Jelikož chtěl mít vliv na řízení státu, naplánoval, že si on i car vezmou sestry Milovslavské (Миловславские). [39]

2.5.1.1.4 «Под венец»: Константин Егорович Маковский

Centrem obrazu z roku 1890 je žena středního věku. Která je oblečená do zdobného, vyšívaného kabátu. Tato žena češe vlasy dívce sedící před ní v bílých šatech. Dívka se jmenuje E. B. Saburova-Visloucha (Е. Б. Сабурова-Вислоуха). Původně byla mezi dívkami, ze kterých si nevěstu vybíral car Ivan Hrozný (Иван Грозный). Nakonec se provdala za syna Ivana Hrozného (Ивана Грозного). [40]

2.5.1.2 Obrazy zachycující sociální svatbu:

Obrazy z 19. století zachycují tragédii, jakou byla svatba pro páry, které se braly z donucení. Dívky namalované na plátnech jsou nešťastné. [41]

2.5.1.2.1 «Неравный брак»: В.В. Пукирев

Tento obraz je namalován podle skutečnosti. Zachycuje svatbu z roku 1861, kdy si mladá dívka brala staršího továrníka. Ačkoliv byla tato dívka zamilovaná do jiného chlapce, vzala si za muže bohatého továrníka. Chlapec,

do kterého byla zamilována, byl přítel Pukirjeva (Пукирева). Na svatbě dívky s továrníkem držel její milý věnec nad jejich hlavami. Veškerý smutek a uvědomění si nevyhnutelné události jsou vidět na výraze nevěsty. V pohledu do prázdna. Zdvížená ruka symbolizuje lhostejnost k tomu, co se děje okolo. Je ponořena do svého nitra a své mysli. [41] [42]

2.5.1.2.2 «Перед венцом»: Ф. Журавлев

Obraz je z roku 1874. Existují dvě varianty obrazu. Je zde zachycena mladá dívka, která sedí na podlaze, tiskne si ruce k obličeji a pláče. Ještě před chvílí měla šanci na jiný osud, ale v danou chvíli je tomu jinak. Obraz zachycuje otce a jeho pohled, který říká, že svatba určitě bude. [41]

2.5.1.2.3 «К венцу. Прощание»: В. Маковский

Obraz byl namalován v roce 1894. Na obraze je zachycen sedící otec s přívětivým pohledem. Veškerá tragédie je vyobrazena na tváři dívky, která se nedívá na svého otce, ale mimo. V jejím pohledu je vidět, že ji v budoucnu nečeká štěstí a láska. [41]

Obrazy z 20. století se odlišují od obrazů ze století 19. především tím, že nevěsta nevypadá smutně. Jsou zde zachyceny obyčejní lidé a obyčejné svatby bez jakýchkoliv negativních emocí. [41]

2.5.1.3 Historické téma:

2.5.1.3.1 «Свадебный поезд в Москве»: А. П. Рябушкина

Dílo bylo vytvořeno v roce 1901, ačkoliv zachycuje 17. století. Na obraze je namalována ulice z vesnice - cesta mezi vesnickými domky. Černo-stříbrné domky, bílý sníh a stromy bez listů. Na cestě je vidět průvod. Vše je v pohybu - koně i lidi. Dominuje zde červená barva - čepice lidí, kočár i oděvy. [43]

2.5.2 Hudba

2.5.2.1.1 Царская невеста: Н. А. Римский-Корсаков

Carská nevěsta je opera o čtyřech jednáních. Děj se odehrává v Alexandrovské osadě na podzim roku 1572. Premiéra opery byla roku 1899. Jako předloha pro operu posloužilo drama Л. Мея. [44]

Bojar Grigorij Grjaznyj (Григорий Грязный) se zamiloval do mladé Marfi (Марфи). Poslal tedy k jejímu otci dohazovače. Dostalo se mu však nepříjemné odpovědi, neboť byla jeho milovaná přislíbena bojarovi Ivanu Lykovu (Ивану Лыкову). Pokoušejíc se zapomenout, pozval k sobě Grigorij Grjaznyj (Григорий Грязный) na párty rádce v čele s Maljutoj Skuratovym (Малютой Скуратовым). S ostatními přišel i carský lékař Bomjelij (Бомелий) a Ivan Lykov (Иван Лыков), který zde vypráví, co vše zažil při jeho zámořských cestách. [44]

Všichni se radují až do rána, když začne svítat, odcházejí domů. Zůstává pouze Bomjelij (Бомелий), kterého o to požádal hostitel, protože má na něho prosbu. Chce se mu bohatě odměnit, pokud mu namíchá lektvar, který by dokázal očarovat dívku. Jejich rozhovor zaslechla Ljubaša (Любаша), která ho milovala. Už dříve si všimla, že city jejího milovaného k ní ochladly, teď začala být žárlivá. Nechce se vzdát svého štěstí, a proto se rozhodne pomstít se ženě, která jí ukradla lásku milovaného muže. [44]

Další dějství se odehrává večer na ulici v Alexandrovské osadě. Mezi lidmi vycházejícími z kláštera je i Marfa (Марфа) a Duňaša (Дуняша). Všechny myšlenky Marfy (Марфы) směřují jen k jejímu milovanému. Najednou se objeví dva cizí jezdci na koních. Jeden z nich nepřetržitě hledí na Marfu (Марфу). Je to Ivan Hrozný (Иван Грозный). Ona cara nepozná, ale děsí se jeho panovačného pohledu. [44]

Smráká se a lidé opouští ulici. Ljubaša (Любаша) přichází k domu Marfy (Марфы) a nahlíží do okna. Krása Marfy (Марфы) ji naprosto ohromuje. Rozhodne se tedy svojí sokyni zabít. Chce vyměnit lektvar, který chce pro Marfu (Марфу) Grjaznyj (Грязный), za jed. Bomjelij (Бомелий) chce Ljubaše (Любаше) vyhovět, ale na oplátku žádá její lásku. S pohoršením ho odmítá. Avšak krásný smích Marfy (Марфы), který je slyšet z domu,

probouzí v Ljubaše (Любашой) duševní muka, a proto nakonec souhlasí s nabídkou. [44]

U Marfy (Марфы) se vše připravuje na svatbu, když se do toho přimotají смотрины nevěsty, kterých se musí účastnit všechny krásné dívky. Lykov (Лыков) i Grjaznoj (Грязной) jsou znepokojení. Nakonec se Marfa (Марфа) vrací domů, všichni se uklidňují a myslí si, že si car vybral Duňášu (Дуняшу), gratulují nevěstě i ženichovi. Grjaznoj (Грязной) připíjí na svatbu Marfy (Марфы) a Lykova (Лыкова), přičemž otráví její sklenici. Bojar využil tuto příležitost a nenápadně nalil lektvar do sklenice Marfy (Марфы). Najednou se objevil Maljuta (Малюта), který přišel vysvětlit, že si car za ženu nevybral Duňášu (Дуняшу), jak si všichni mysleli, ale Marfu (Марфу). [44]

Děj se dále odehrává v pokoji v carské věži. Těžké rozmyšlení Sobakina (Собакина), otce Marfy (Марфы), který je hluboce zarmoucený nemocí své dcery, kterou nikdo nemůže vyléčit, je přerušeno Грязным. Grjaznoj (Грязной) oznamuje Marfě (Марфе), že se Lykov (Лыков) během mučení přiznal, že chtěl zabít nevěstu cara lektvarem. Na carův rozkaz je vězněn. Marfa (Марфа) nevydrží tíhu jejího smutku. Myslí si, že před sebou vidí svého milovaného Lykova (Лыкова) a vypráví mu o svém divném snu. Když Grjaznoj (Грязной) vidí její šílenství, uvědomí si, že místo očarování jí zabil. Když vidí, jak jeho milovaná trpí, přizná se ke své vině: on jí otrávil a očernil nevinného Lykova (Лыкова). Z davu mu naproti vybíhá Ljubaša (Любаша), která se mu přiznává, že zaměnila lektvar za jed. V záchvatu zuřivosti ji Grjaznoj (Грязной) zabíjí. [44]

Opera Carská nevěsta je devátou operou autora. Základem dramatu je historický a málo známý příběh třetí ženitby Ivana Hrozného (Ивана Грозного). Kompozitor rozpracoval operu v únoru roku 1898 a ukončil ji za 10 měsíců. Premiéra opery byla 22. 10. 1899. Operu se kompozitor rozhodl napsat náhle, ale o její napsání už přemýšlel v šedesátých letech. Nevěsta cara je jedním z nejvíce okouzlujících ženských obrazů v kompozitorově tvorbě. Proti tomuto čistému ideálu stojí v opozici bojar, který je zákeřný, panovačný, jde si tvrdě za svým cílem a před ničím se nezastaví. V celé opeře je cítit přítomnost cara, který má moc nad osudy všech účastníků, ale na scéně se objeví jen na chvíli v druhém jednání. [45]

Carská nevěsta je realistické lyrické drama, bohaté na výrazné scény. Charakteristickými črtami této opery jsou árie a sbory, ve kterých se uplatňují krásné, procítěné a harmonické melodie. [45]

3 Porovnání české a ruské svatby

3.1 Porovnání jednotlivých etap svatby

V ruské a české svatbě nejsou všechny etapy stejné. Oproti ruské svatbě některé etapy české svatby chybí, nebo jsou spojeny s jinou částí svatby a naopak. Jedny části si jsou podobné, jiné se od sebe odlišují.

Jako celek si jsou svatby velice podobné. Ruský družka a český družba nemají jenom podobný název, ale měli i podobné funkce na svatbě. Oba svatbu řídili a ostatní lidé jim byli k dispozici, aby jim pomáhali. Měli různé promluvy, jak k hostům, tak přímo k účastníkům svatby. Prakticky na každé etapě měli svojí důležitou roli, kde promlouvali nebo fyzicky doprovázeli nevěstu, či jiné hlavní aktéry svatby.

Oběma svatbám jsou vlastní i družičky, které byly k ruce nevěstě a podílely se na chodu svatby.

Existuje spousta tradic, které byly u obou národů dodržovány. Některé si jsou podobné, ačkoliv nejsou naprosto totožné. Například se dodržovaly dny, ve které se chodilo na námluvy. Společné dny pro obě svatby jsou sobota a neděle. Ale každý národ má i jiné dny, u kterých věří, že přinášejí štěstí. Jako příklad tradice, které se odlišují, si může uvést darování. U české svatby obdarovává nevěsta ženicha a naopak, u svatby ruské obdarovává ženich nevěstu a nevěsta obdarovává kamarádky během jejího loučení se svobodou. V různých regionech se tradice trochu liší. Nevěsta v některých regionech nekupuje dárky jen kamarádkám, ale i příbuzným ženicha, jeho matce, otci nebo sourozencům.

3.1.1 Námluvy

České námluvy se velice podobají ruskému *сватовству*. V obou případech se námluv účastnilo více lidí, jak z rodiny, tak z vesnice a okolí. O ruku nevěsty nežádal ženich, ale jiná osoba mužského pohlaví. Mohl to být bratr, kmotr nebo otec, někdo z mužů, kteří doprovázeli ženicha. Na rozdíl od české svatby, kde se ženich námluv účastnil, probíhalo dříve ruské *сватовство* bez ženicha. Postupně se účast ženicha měnila. Za vlády Petra I. se muži *сватовства* účastnili. V 19. století byla nutná přítomnost

dohazovačky, která se starala o to, aby byly obě strany spokojené. Po splnění jejího úkolu byla odměněna penězi. O to komplikovanější byla poté svatba. Zatímco v české svatbě viděl ženich nevěstu při první návštěvě, při ruské svatbě mohl být ženich lehce oklamán, neboť nevěstu viděl až u církevního obřadu. Mohlo tedy dojít k záměně nevěst a ženich byl tak oženěn s jinou dívkou.

Dokonce bylo v obou zemích zvykem, že se rodiče budoucích snoubenců sešli ještě před samotným dnem námluv, aby se mezi sebou domluvili. Přesto však v den námluv přicházeli smluvčí a svůj záměr návštěvy ze začátku skrývali. Až po rozhovorech o obecných tématech sdělili svůj záměr návštěvy a čekali, jaká odpověď se jim dostane. V Čechách se přímé otázky vyhýbali, kdyby náhodou došlo k odmítnutí. Při ruském *сватовстве* se dohazovači ptali na rovinu. Naopak odmítnutí nebylo přímé, ale vždy si rodiče našli nějakou výmluvu, jako třeba věk nevěsty.

Oba obřady byly spojené s pověrami. Námluvy se konaly v přesně stanovené dny, které byly považovány za šťastné. V ruské svatbě bylo bráno za šťastné úterý, čtvrtek a víkend, v české svatbě to byly trochu jiné dny. Převážně dny sváteční a víkend.

Celkově se tyto obřady jeden druhému podobají.

3.1.2 Prohlídka nevěsty

Tato část svatebního dění se konala pouze u ruské svatby, kde tento obřad doprovázela spousta rituálů. Na území dnešní České republiky se v dávných dobách uskutečňovala prohlídka nevěsty, aby se zjistilo, zda nebyla nepočetná. Nicméně to nepatřilo mezi běžné svatební děje a nevěnovala se tomu celá část svatebního dění.

3.1.3 Dohoda a převezení věna

V ruské svatbě se dohodě věnoval zvláštní obřad. Na tomto setkání se domlouvaly veškeré podrobnosti svatby a sepisovala se zde smlouva. Hodovalo se zde a den po dohodě se začalo převážet věno nevěsty do domu ženicha. Věno se převáželo v několika dnech a převážení mělo přesný řád. Během dohody ženich obdarovával svojí nastávající prstenem. U české svatby

můžeme vidět rozdíly. Věno se převáželo až po samotné svatbě a bylo převezeno najednou. Během cesty se dokonce uskutečňovaly prohlídky věna. Dohoda se u české svatby sepisovala již v den námluv a nenáležel tomuto ději samostatný den. I prsten předával ženich při námluvách.

3.1.4 Pláč

U obou národů probíhal smutný pláč nevěsty, ale jenom při ruské svatbě se pláči věnoval celý týden. Během tohoto děje za nevěstou jezdil ženich a přivážel jí dary. Bylo nutné ukázat budoucímu manželovi, že se nevěsta u rodičů měla dobře. Při české svatbě se pláč uskutečňoval během různých částí svatby, jako byl třeba příchod ženicha pro nevěstu.

3.1.5 Rozlučka se svobodou

U obou národů se konalo loučení se svobodou. V některých částech se tyto rituály podobaly, v jiných se odlišovaly. Jedním z největších rozdílů je doba trvání. U ruské svatby trvalo loučení i několik dní, na rozdíl od české svatby, kde loučení probíhalo den před svatbou. V ruské tradici bylo loučení se svobodou daleko rozsáhlejší a doprovázeno více rituály. Věnovala se mu větší pozornost a obsahoval více dějů, a to převážně při loučení se svobodou nevěsty. Tento obřad byl velice pečlivě prováděný, o čemž svědčí například přítomnost ženy, která nutila budoucí nevěstu plakat. Jiný příklad je, když nevěsta chodila k příbuzným a „stěžovala“ si u nich, jaký osud ji potkal. Celý tento obřad byl spojen s velikým smutkem nevěsty, která opouštěla svoji rodinu. Oproti tomu se český obřad loučení zdá trochu chudší. Obřad trval jediný den a na sklonku dne se nevěsta a ženich sešli i spolu s ostatními přáteli, ať už svobodnými nebo ženatými. Stejně jako u ruského obřadu i zde měla nevěsta plakat, ale je to zřejmě jediný důležitý prvek, který tyto dvě události spojuje.

Během tohoto obřadu lze vidět i naprosto ojedinělý prvek, který patří do ruského folklóru. Chození nevěsty do lázně bylo neopomenutelným dějem během loučení se svobodou.

3.1.6 Příchod ženicha pro nevěstu a výkup nevěsty

Výkup nevěsty se uskutečňoval jak u české, tak u ruské svatby. Ženich v den svatby přišel k nevěstě domů. U české svatby si ženich musel dobýt vstup k nevěstě, poté mu byla nevěsta předána.

U ruské svatby musel ženich zaplatit, aby se postupně dostal až k nevěstě domů. I zde to neměl jednoduché a musel "uplatit" sourozence nevěsty a nakonec poznat nevěstu mezi dvěma zamaskovanými dívkami. Výkupů bylo více a neplatil jenom ženich, ale například i svědek.

Při výkupu nevěsty u české svatby můžeme vidět nepatrné rozdíly. Výkup například neprobíhal hned při příchodu ženicha pro nevěstu, ale po cestě na oddavky nebo z oddavek. Po cestě proběhl zátah, kde čekali na ženicha, který byl povinný zaplatit výkupné za nevěstu. Můžeme zde vidět i nelogičnost, kdy ženich platil za nevěstu až po oddavkách. V této době už nevěsta patřila i jemu a nebylo tedy třeba platit za to, aby ji získal.

3.1.7 Svatební konvoj

Svatební konvoj byl důležitou částí svatby u obou národů. Zatímco u české svatby měl převážně podobu pěšího přechodu do kostela, u ruské svatby byl tvořen převážně kočáry taženými koňmi, nebo v zimě saněmi. Dominantu tak tvoří tzv. ruská trojka, která je pro ruskou svatbu specifická a u českého národa se nevyskytuje. Trojka je známá po celém světě, a pokud o ní člověk slyší, okamžitě mu na mysli vyvstane Ruská federace.

Ve svatebním procesí je patrný i jiný rozdíl. U ruské svatby se svatebčané s kočáry nebo saněmi projížděli před oddavkami po městě. U české svatby šel průvod přímo do kostela. Celou cestu se průvod choval vážně a nevěsta byla velice smutná.

3.1.8 Církevní sňatek

U obou národů měl církevní sňatek své chvíle slávy, ale také chvíle, kdy nebyl uskutečňován nebo dokonce akceptován.

Každý národ měl sice své rituály, které byly během obřadu vykonávány, ale ty byly pro oba národy specifické a neztotožnitelné.

Sňatek v církvi byl nejdůležitější částí jak ruské, tak české svatby. Odlišují se obřady v katolické a pravoslavné církvi.

3.1.9 Svatební hostina

Hostina byla velikým veselím. Rozdíly zde byly, ale spíše v úkonech, které se dělaly. Každý národ měl své rituály při stolování, kterých se účastnila nevěsta, ženich i ostatní hosté.

Největším rozdílem byla přítomnost ženicha u svatebního stolu. U ruské svatby měl ženich u stolu své místo vedle nevěsty. U svatby české seděl ženich buď po boku nevěsty, nebo byl po dobu hostiny v kuchyni, a dokonce se stávalo, že musel hosty obsluhovat.

3.1.10 Čepení

Probíhalo u obou národů. Při ruské svatbě se z nevěstiny hlavy sundala svatební koruna a nasadila se nevěstě na hlavu кика. Кика byl úbor hlavy, který nosily vdané ženy. U české svatby se sundal nevěstě z hlavy věnec a její vstup mezi ženy symbolizoval čepec, který se jí na hlavu nasadil.

3.1.11 Uložení na lože

Uložení na lože bylo u obou národů někým doprovázeno. U české svatby novomanžele doprovázeli hosté a u odchodu na lože novomanželům zpívali. Prováděly se nejrůznější rituály, aby se v noci naplnila svátost manželská a aby byla nevěsta po porodu zdravá.

U ruské svatby je možné vidět jednu z nejvíce zarážejících věcí, které se během svatby konaly. A to ukazování prostěradla s krví ráno po svatební noci. Byl to důkaz o nevěstině počestnosti. Mírnější forma důkazu o počestnosti byl způsob, jakým jedl ženich kaši, která mu byla ráno připravená.

Svatební poezie a muzika je do určité míry zastoupeny i u české svatby. Bohužel s touto tematikou nebylo vydáno mnoho knih, a tak není možné tyto dva celky porovnat.

Dnešní ruská a česká svatba si jsou velice podobné. Lidé jsou často pohodlní a nechávají řízení svatby na agentuře. Tradice jsou dodržovány v minimu. Převážně jsou dodržovány jen ty, které jsou pro novomanžele pohodlné, finančně nenáročné a hlavně veselé.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala popisu a porovnání ruské a české svatby zejména v oblasti folklóru. Záměrem práce bylo najít shodné, ale i rozdílné děje během svatebního veselí u dvou různých národů.

Popis se týkal muziky a poezie u ruské svatby, dále jednotlivých etap svatby jak u českého, tak u ruského folklóru. Část práce byla také věnována obrazům, jejichž téma se dotýkalo svatebního veselí. U každého národa je popsána jedna opera, která je založená na tématu svatby. U ruské opery je to téma carské svatby a u české opery je to téma svatby vesnické. Porovnání bylo provedeno ve sféře jednotlivých etap svatby.

Mezi jednotlivými etapami byly nalezené rozdíly i shody. Je patrné, že každý národ má své tradice, které byly dodržovány a do značné míry jsou dodržovány do dnešní doby. Některé tyto tradice si jsou podobné, jiné se liší. Je zde patrná i podobnost mezi některými účastníky svatební ceremonie.

V české literatuře není dostatek podkladů pro svatební písně a poezii, ačkoliv by se to předpokládalo, a proto nemohlo být provedeno v tomto aspektu porovnání s ruskou svatbou.

Seznam literatury:

- [1] NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. 2012. *Namlouvání láska a svatba v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., s. 205-386. ISBN 978-80-7429-238-5
- [2] SMETANA, V. 2004. *Svatby a manželství v čase minulém*. Obecní úřad v Martínkově, s. 3-37
- [3] ROUČEK, Jan. 1905. *Český tlampač. S přídavkem „Smluv a řečí svatebních“*. Praha: Karlín, s. 5-6
- [4] Anon. *Svatební etiketa*. [online]. [cit. 23. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.lereve.cz/stylova-svatba/svatebni-etiketa/>
- [5] FLOREC, V. 1983. *Svatební obřad současný stav a proměny*. 1. vyd. Brno: nakladatelství Blok, s. 45-63, 93-112, 280-293. ISBN 47-018-83
- [6] JANČÍKOVÁ, Eva. 2000. *Svatební ceremoniář*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Kvarta, s. 17-36. ISBN 80-86326-17-9
- [7] Anon. *Organizace svateb, průběh slavnosti*. [online]. [cit. 23. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.svatebniinfo.cz/organizace-svateb/prubeh-slavnosti.html>
- [8] JANČÍKOVÁ, Eva. 2012. *Historie svateb od nejstarších dob po současnost*. Praha: Epoque, s. 10-25. ISBN 978-80-7425-143-6
- [9] ŽAKAVEC, Frant. 1923. *Dílo Josefa Mánesa*. Praha: vydal Jan Štenc, s. 4-5, 62-70, 102-103, 172-175, 204-213
- [10] HLUŠIČKA, Jiří. 2002. *Antonín Procházka: 1882-1945 : Muzeum města Brna, Moravská galerie v Brně 6. 6. – 29. 9. 2002 : Praha: Obecní dům 11. 12. 2002 – 22. 3. 2003*. Zlín: Tigris, s. 16-23. ISBN 80-7027-114-0
- [11] Anon. *Toulky operou*. [online]. [cit. 25. 5. 2016]. Dostupné z: http://www.ascolti.cz/opera/Prodan%C3%A1%20nev%C4%9Bsta_Bed%C5%99ich%20Smetana
- [12] ДРУСКИН, М. , ЦОДОКОВ, Е. *Классическая музыка, опера и балет*. [online]. 2011. [cit. 1. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.belcanto.ru/prodannaya.html>
- [13] ВЛАДИМИРОВА, Татьяна Николаевна. *Русский свадебный фольклор*. [online]. 2003. [cit. 3. 1. 2016]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/russkiy-svadebnyy-folklor>

[14] ЛЕОНОВА, Н. В. 2002. *Русский семейно-обрядовый фольклор Сибири и Дальнего Востока: Свадебная поэзия. Похоронная причетъ*. Новосибирск: Наука, s. 18-47. ISBN 5-02-028692-3

[15] Анон. *Функции дружки в свадебном обряде. Приговор дружки*. [online]. 2014. [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.studopedia.su/14_122037_funktsii-druzhki-v-svadebnom-obryade-prigovor-druzhki.html

[16] Анон. *Что такое величальные песни*. [online]. 2011. [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.genon.ru/GetAnswer.aspx?qid=e5f9ef10-47ba-4714-95e5-e51d67dc635b>

[17] Анон. *Российский гуманитарный энциклопедический словарь*. [online]. 2002. [cit. 28. 3. 2016]. Dostupné z: http://humanities_dictionary.academic.ru/7341/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B5_%D0%BF%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B8

[18] Анон. *Свадебный обряд, свадебные народные песни: история и особенности*. [online]. 2013. [cit. 27. 1. 2016]. Dostupné z: <http://student.zoomru.ru/kult/svadebnyj-obryad-svadebnye-narodnye-pesni/243291.1926117.s3.html>

[19] Анон. *Сватовство. Обряд сватовства*. [online]. [cit. 26. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.vse-pozdravleniya.ru/svadba/64-svatovstvo-obryad-svatovstva>

[20] Анон. *Информационный свадебный портал*. [online]. [cit. 26. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.sait-o-svadbe.ru/tradition/hr_1_31.php

[21] КОЧЕТКОВА, М. *Обряд сватовства невесты, русские традиции*. [online]. 2002. [cit. 26. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.prosto-mariya.ru/obryad-svatovstva-nevesty-russkie-tradicii_504.html

[22] Анон. *Свадебный портал, смотрины невесты*. [online]. [cit. 4. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.yarsvadba.ru/traditions/smotriny.html>

[23] КОВАЛЕНКО, Л. *Смотрины жениха. Смотрины невесты*. [online]. [cit. 4. 2. 2016]. Dostupné z: <http://mir-svadbi.ru/smotriny-zhenixa-smotriny-nevesty/>

[24] БЫЧКОВА, Т. А. *Русский свадебный обряд. Часть 2. Смотрины. Рукобитие*. [online]. 2011 [cit. 12. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.proshkolu.ru/user/bychkova/blog/103840>

[25] Anon. *Свадебный марш, Русская свадьба*. [online]. [cit. 12. 2. 2016]. Dostupné z: <http://xn--80aacclg3ayh7ab8g8a.xn--p1ai/articles/article-organizatoryi-svadbyi/article-svadebnyie-agentstva/organizacziya-russkoj-svadbyi.html>

[26] Anon. *Старинная русская свадьба*. [online]. [cit. 12. 2. 2016]. Dostupné z: http://www.prisnilos.su/magiya/svadebnye_tradicii_na_rusi.html

[27] Anon. *Мальчишник и девичник*. [online]. [cit. 14. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.superfamily.ru/book/stagparty.htm>

[28] СТАРОСТИН, А. *Свадебный поезд*. [online]. 2007 [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.orgdosug.ru/pub.php?pid=2180&cid=387>

[29] Anon. [Выкуп невесты: интересные идеи выкупа невесты](#). [online]. [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: <http://miss-koketka.ru/idei-meropriyatij/42-vyкуп-nevesty>

[30] Anon. *Выкуп невесты - многолетняя традиция*. [online]. [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: <http://nevesta.dn.ua/ransom/4917-vyкуп-nevestyi---mnogoletnyaya-traditsiya.html>

[31] ROMANOVA, А. *Как происходит выкуп невесты сегодня? Сценарии выкупа*. [online]. 2013 [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: https://vk.com/topic-20869373_27952293

[32] ЗЫБОРЕВА, О. [Все про венчание: описание таинства](#). [online]. 2009 [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.wed-club.ru/Vse-dlya-svadbyi/Svadebnyie-traditsii/venchanie.html>

[33] Anon. [Венчание на Руси: как это было?](#) [online]. [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: <http://podskazki-nevestam.ru/venchanie/venchanie-na-rusi.html>

[34] НИКОНОРОВ, Р. *Происхождение слова "Тамада"*. [online]. [cit. 23. 5. 2016]. Dostupné z: <http://kadroman.ru/slovo-tamada>

[35] ЛОМОНОСОВ, Л. *Свадебный пир*. [online]. 2012 [cit. 23. 5. 2016]. Dostupné z: <http://happy7.ru/articles/258>

[36] Анон. *Царская свадьба*. [online]. [cit. 14. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.booksite.ru/fulltext/rya/bts/ev/7.htm>

[37] КАРПОВА, Т. Л., КИРСАНОВА, Р. М. *Выбор невесты царём Алексеем Михайловичем*. [online]. 2007 [cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.rondon.org/art-071030161032>

[38] Анон. *Выбор царской (великокняжеской) невесты*. [online]. [cit. 3. 4. 2016]. Dostupné z: <http://artlibrary.ru/vibor-carskoj-velikoknyazeskoj-nevesti>

[39] МИХАЙЛОВИЧ, А. *Картина Выбор невесты царем Алексеем Михайловичем*. [online]. [cit. 25. 4. 2016]. Dostupné z: http://postergrad.ru/kartiny/7653/makovskii/vybor_nevesty_carem_alekseem_mikhailovichem.html

[40] Анон. *Царь Иван Грозный и его восемь жен. Часть III- Марфа Собакина*. [online]. 2012 [cit. 26. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.liveinternet.ru/community/2281209/post245152511/>

[41] Анон. *Свадьба в живописи*. [online]. 2013 [cit. 3. 4. 2016]. Dostupné z: <http://tworismelo.com/znamenitie-kartini/svadba-v-zhivopisi.html/>

[42] Анон. *Живопись XIX в. Василий Владимирович Пукирев, «Неравный брак»*. [online]. [cit. 26. 4. 2016]. Dostupné z: <http://jivopis.org/pukirev-vasilij-vladimirovich--neravnyj-brak/>

[43] Анон. *Рябушкин А.П. «Свадебный поезд в Москве (XVII столетие)»*. *Описание картины*. [online]. [cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.hudojnik-peredvijnik.ru/ryabushkin-a-p/ryabushkin-a-p-svadebnyj-poezd-v-moskve-xvii-stoletie/>

[44] ДРУСКИН, М. *Опера Н. А. Римского-Корсакова "Царская невеста"*. [online]. [cit. 25. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.fedorov.ws/nevesta.html>

[45] РАХМАНОВА, М., ЦОДОКОВ, Е., ДРУСКИН, М., МАЙКАПАР, А. *Опера Римского-Корсакова «Царская невеста»*. [online]. 2011 [cit. 3. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.belcanto.ru/nevesta.html>

[46] ШМИТЦ, И. *Маковский Константин Егорович «Под венец»*. [online]. [cit. 3. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.hudojnik-peredvijnik.ru/makovskij-konstantin-egorovich-pod-venec/>

[47] Анон. *Фирс Журавлёв. «Перед венцом»*. [online]. 2013 [cit. 3. 4. 2016]. Dostupné z: <http://blog4woman.ru/2013/01/26/beforethewedding.html>

Пřílohy:

Obr1: Svatebčané na voze. - Náčrt tužkou.: Josef Mánes[9]

Obr2: Líbánky na Hané.: Josef Mánes [9]

Obr3: Svatební „koláč“. – Kolorovaná kresba.: Josef Mánes [9]

Obr4: Čepení nevěsty. – Kolorovaná kresba.: Josef Mánes [9]

Obr5: Svatební. – Perokresba tuší lavírovaná.: Josef Mánes [9]

Obr6: Venkovská svatba.: Antonín Procházka [10]

Obr7: Svatební hostina.: Antonín Procházka [10]

Obr8: Snoubenci.: Antonín Procházka [10]

Obr9: «Выбор невесты царём Алексеем Михайловичем»: Григорий Семенович Седов [37]

Obr10: «Выбор царской (великокняжеской) невесты»: Илья Ефимович Репин [38]

Obr11: «Выбор невесты царем Алексеем Михайловичем»: Маковский Константин Егорович [39]

Obr12: «Под венец»: Константин Егорович Маковский [46]

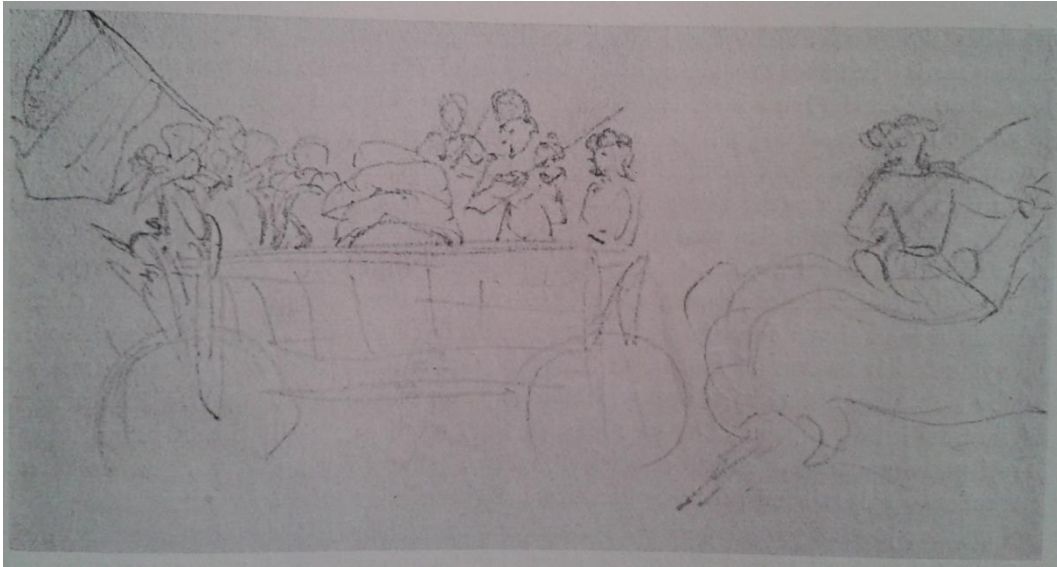
Obr13: «Неравный брак»: В.В. Пукирев [42]

Obr14: «Перед венцом»: Ф. Журавлев [47]

Obr15: «К венцу. Прощание»: В. Маковский [41]

Obr16: «Свадебный поезд в Москве»: А. П. Рябушкина [43]

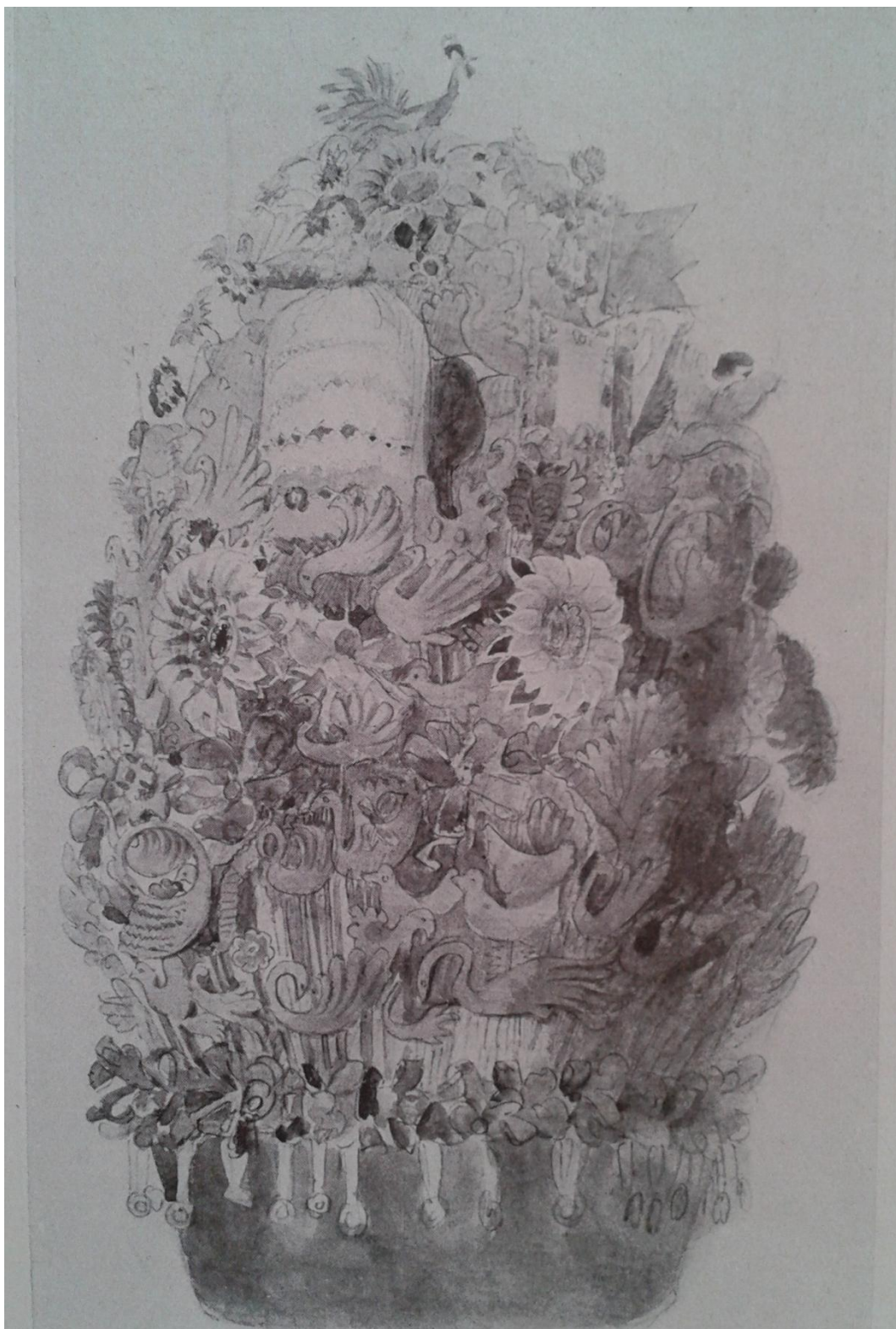
Obr1: Svatebčané na voze. - Náčrt tužkou.: Josef Mánes

Obr2: Líbánky na Hané.: Josef Mánes

Obr3: Svatební „koláč“. – Kolorovaná kresba.: Josef Mánes

Obr4: Čepení nevěsty. – Kolorovaná kresba.: Josef Mánes

Obr5: Svatební. – Perokresba tuší lavírovaná.: Josef Mánes

Obr6: Venkovská svatba.: Antonín Procházka

Obr7: Svatební hostina.: Antonín Procházka

Obr8: Snoubenci.: Antonín Procházka

Обр9: «Выбор невесты царём Алексеем Михайловичем»: Григорий Семенович Седов

Обр10: «Выбор царской (великокняжеской) невесты»: Илья Ефимович Репин

Обр11: «Выбор невесты царем Алексеем Михайловичем»: Маковский Константин Егорович

Обр12: «Под венец»: Константин Егорович Маковский

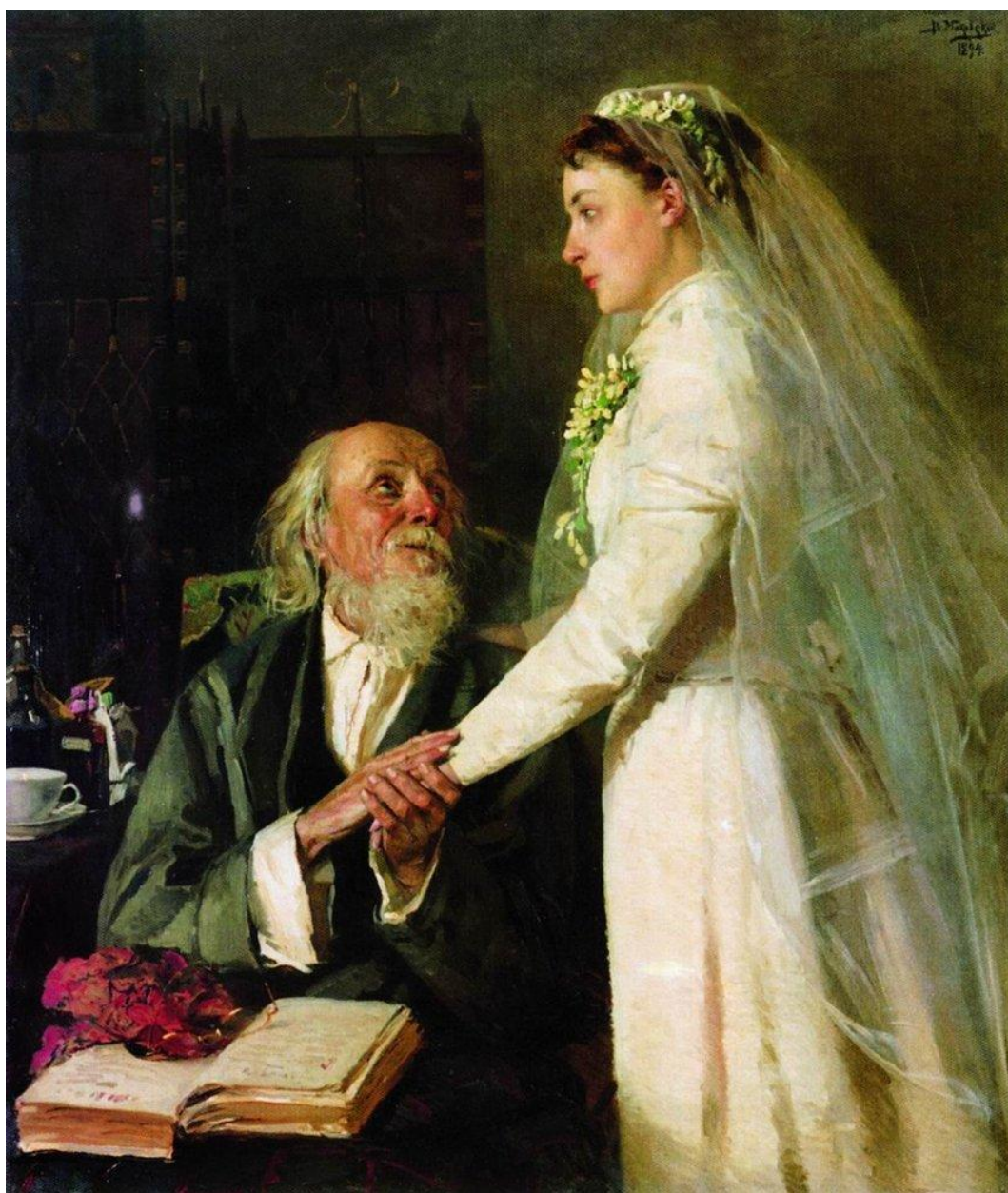
Обр13: «Неравный брак»: В.В. Пукирев

Обр14: «Перед венцом»: Ф. Журавлев

Обр15: «К венцу. Прощание»: В. Маковский

Обр16: «Свадебный поезд в Москве»: А. П. Рябушкина

